

MIELEKÄS TEKEMINEN TUO HYVINVOINTIA ARKEEN

Laadukas päiväaikainen toiminta Puijonsarven toimintakeskuksessa

Katja Kivimäki ja Milla Ryyänen
Opinnäytetyö / kevät 2017
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Pieksämäki
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi (AMK) muuntokoulutus
Hoitotyön koulutusohjelma
Sairaanhoitaja (AMK) muuntokoulutus

TIIVISTELMÄ

Kivimäki, Katja & Ryyänen, Milla. Mielekäs tekeminen tuo hyvinvointia arkeen. Laadukas päiväaikainen toiminta Puijonsarven toimintakeskuksessa. Pieksämäki, kevät 2017. 54 s., yksi liite. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Pieksämäki. Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK) muuntokoulutus/hoitotyön koulutusohjelma, sairaanhoitaja (AMK) muuntokoulutus.

Puijonsarven palvelukodista puuttui päiväaikaisen toiminnan järjestämisen teoreettinen viitekehys. Kehittämispainotteisen opinnäytetyön tarkoituksena oli päiväaikaisen toiminnan sisällön uudistaminen. Opinnäytetyön tavoitteena oli luoda päiväaikaisen toiminnan toimintamalli Puijonsarven palvelukotiin. Kehitetty toimintamalli tulee päivittäiseen käyttöön Puijonsarven toimintakeskuksessa ja sitä voidaan käyttää osana palvelukodin perehdytysohjelmaa. Palvelukodissa tuli tarve kehittää päiväaikaista toimintaa kokonaisuudessaan, suunnitella uudelleen sekä päiväaikaisen toiminnan fyysinen ympäristö että toiminnan sisältö. Opinnäytetyö oli osa tätä kehittämisprosessia ja toimintamallin taustalla olevat arvot ovat itsemääräämisoikeus ja hyvinvointi.

Ajatuksena oli luoda laadukas päiväaikaisen toiminnan malli. Toimintamallin toivottiin olevan yksinkertainen ja selkeä sekä tarvittavan tiedon toivottiin olevan helposti löydettävissä. Toimintamalli pohjautuu Kehitysvamma-alan neuvottelukunnan (KVANK) osallisuutta ja työllistymistä edistävän toiminnan laatuksiteereihin. Toimintamallia suunniteltiin yhteistyössä työelämäkumppanin kanssa. Toimintamallin suunnitteluun osallistui päiväaikaisen toiminnan ohjaaja Puijonsarven palvelukodista. Toimintamalli tallennetaan sähköisessä muodossa Savon Vammaisasuntosäätiön Fronterin opinnäytetyörekisteriin, josta se on kaikkien organisaation työntekijöiden hyödynnettävissä.

Avainsanat: kehitysvammaisuus, päiväaikainen toiminta, itsemääräämisoikeus, hyvinvointi.

ABSTRACT

Kivimäki, Katja & Rynnänen, Milla. Meaningful activity bring welfare to the workday. Quality daytime activities in Puijonsarvi's activity center. Pieksämäki, spring 2017. 54 p., one appendix. Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services. Degree: Bachelor of Social Services / Degree Programme in Nursing. Degree: Nurse.

The lack of foundation for the theory was missing at Puijonsarvi's service home and activity center. The purpose of our thesis was to redesign contents of daytime activities. The aim was to create an operational model of daytime activities to Puijonsarvi's service home. The purpose was that the operational model will come to be in daily use in Puijonsarvi's activity center and it will be part of the orientation program. In the service home a need to create daytime activities arose. The purpose was to re-plan the physical environment and the contents of the operation for the activity center. Our thesis was part of this development process. The purpose was to create work, to carry out the customer's autonomy and welfare.

It was hoped the operational model would be simple and clear. It was hoped the information that was needed would be easily found. The operational model will be based on Advisory Committee on Residential Services for Persons with Intellectual Disabilities quality specifications of involvement and employment. The operational model was planned with the partner of working life and it was made by together with the daytime activities' instructor from the Puijonsarvi service home. The operational model will be saved in an electronic platform (Fronter) for the Housing foundation for intellectually disabled in Savo (Savas). From the Fronter all employees have an opportunity to use it.

Keywords: mental disability, daytime activities, autonomy, welfare

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	5
2 OPINNÄYTETYÖN YHTEISTYÖTAHO JA LÄHTÖKOHTA	7
2.1 Opinnäytetyön kohderyhmä.....	8
3 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITE	10
4 KESKEISET KÄSITTEET	12
4.1. Kehitysvammaisuus	12
4.2 Päiväaikainen toiminta.....	14
4.3 Itsemääräämisoikeus	17
4.4 Hyvinvointi	19
5 OSALLISUUTTA JA TYÖLLISTYMISTÄ EDISTÄVÄN TOIMINNAN LAATUKRITEERIT	21
5.1 Tuki mahdollisimman suuren itsenäisyyden saavuttamiseen.....	23
5.2 Tuki terveyteen, hyvinvointiin ja sosiaalisiin suhteisiin.....	24
5.3 Tuki valintojen ja suunnitelmien tekemiseen.....	25
5.4 Tuki palvelujen sisältöihin ja toimintatapoihin vaikuttamiseen.....	27
5.5 Tuki muutoksiin ja siirtymävaiheisiin.....	27
5.6 Tuki lähiyhteisöihin liittymiseen	29
5.7 Tuki merkityksellisissä sosiaalisissa rooleissa toimimiseen	29
5.8 Tuki itseilmaisuun ja luovuuteen	30
5.9 Tuki opintoihin pääsemiseen	31
5.10 Tuki ammatillisiin opintoihin ja työhön pääsemiseen	31
6 OPINNÄYTETYÖN PROSESSI	33
6.1 Opinnäytetyön toteutus	33
7 POHDINTA	36
7.1 Eettisyys ja luotettavuus	37
7.2 Opinnäytetyön arviointi	39
LÄHTEET.....	43
LIITE 1. Päiväaikaisen toiminnan toimintamalli	48

1 JOHDANTO

Kehitysvamma-alalla jo pitkään työskennelleinä, olemme todenneet, että kehitysvammaisten päivätoiminta sen perinteisessä järjestämismuodossa on tullut ”tiensä päähän” ja kaipaa uudistumista. Nykyinen päivätoiminnan järjestämisen malli on kehitetty jo vuosikymmeniä sitten, eikä se enää vastaa tämän päivän tarpeisiin ja haasteisiin. Perinteisesti päivätoimintaa on järjestetty itsenäisenä toimintana työ- ja päivätoimintakeskuksissa ja se on suosinut alihankintatöiden tekemistä. Toiminta on ollut diagnoosikeskeistä ja kehitysvammaisten osallisuus työ- ja päivätoiminnassa ei ole tullut esille. (Rouhiainen & Viinamäki 2015, 8.)

Päivätoiminnan sijaan tulisikin nyt puhua päiväaikaisen toiminnan järjestämisestä, joka tarjoaa diagnoosikeskeisyyden sijaan aikaisempaa enemmän mahdollisuuksia kehitysvammaisten osallisuuteen, yksilöllisen toimintakyvyn huomioimiseen ja erilaisiin toteutuksen vaihtoehtoihin. Mielekäs päiväaikainen toiminta pitää sisällään päivätoiminnan, työtoiminnan, avotyötoiminnan, palkkatyön sekä opiskelun. Päiväaikaista toimintaa toteutetaan monipuolisesti eri ympäristöissä. Päiväaikainen toiminta nähdään työelämävalmiuksia ja osallisuutta edistävänä sosiaalisena kuntoutuksena, joka edistää ja ylläpitää toimintakykyä. (Kehitysvammaisten tukiliitto 2015.)

Sosiaalisella kuntoutuksella tarkoitetaan tehostettua tukea sosiaalisen toimintakyvyn vahvistamiseksi, syrjäytymisen torjumiseksi ja osallisuuden edistämiseksi. Siihen sisältyy sosiaalisen toimintakyvyn ja kuntoutustarpeen selvittäminen, neuvonta, ohjaus ja kuntoutuspalvelujen yhteensovittaminen. Lisäksi se tarjoaa valmennusta arkipäivän toiminnasta suoriutumiseen ja elämän hallintaan. Sosiaalinen kuntoutus pitää sisällään ryhmätoiminnan ja tuen sosiaalisiin suhteisiin sekä muut tarvittavat sosiaalista kuntoutumista edistävät toimenpiteet. (Kehitysvammaisten tukiliitto 2015.)

Kehitysvammaisten ihmisten elämässä, kuten tässä opinnäytetyössä, merkityksellisiä asioita ovat Yhdistyneiden Kansakuntien (YK) yleissopimuksen periaatteet. Mielestämme kehitysvamma-alan neuvottelukunnan osallisuutta ja työllistymistä edistävän toiminnan laatukriteereihin on sisällytetty samoja periaatteita kuin YK:n yleissopimuksessa. Niitä

ovat yksilön itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen, syrjimättömyys, yhdenvertaisuus, vammaisten henkilöiden osallistuminen, osallisuus yhteiskuntaan, esteettömyys ja saavutettavuus. YK:n ihmisoikeussopimuksen ratifioiminen edellytti muutoksia kehitysvamma lakiin, jossa ei ollut aiemmin määritelty yksilön itsemääräämisoikeuden rajoituksia. (Suomen YK-liitto 2015.) Muuttunut Kehitysvammalaki tuli voimaan 10.6.2016. Lain tarkoituksena on vahvistaa erityishuollossa olevan henkilön itsemääräämisoikeutta ja itsenäistä suoriutumista sekä vähentää rajoitustoimenpiteiden käyttöä erityishuollossa. (Laki kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain muuttamisesta 2016).

Kehittämispainotteinen eli toiminnallinen opinnäytetyömme on kehittämishanke, jossa kehitetään Puijonsarven toimintakeskuksen päiväaikaista toimintaa. Opinnäytetyömme tarkoituksena on päiväaikaisen toiminnan sisällön uudistaminen. (Diakonia ammattikorkeakoulu 2010, 33-35). Opinnäytetyö pohjautuu kehitysvamma-alan asumisen neuvottelukunnan (2015) laatukriteereihin. Kriteerit pohjautuvat Irlannissa käytössä olevaan toiminnan tuen malliin. Laatukriteereissä puhutaankin nyt osallisuutta ja työllistymistä edistävistä toiminnasta entisen työ- ja päivätoiminnan sijaan.

2 OPINNÄYTETYÖN YHTEISTYÖTAHO JA LÄHTÖKOHTA

Savon Vammaisasuntosäätiön Puijonsarven palvelukoti ja toimintakeskus tuottavat asumis- ja päivätoimintapalveluja kehitysvammaisille henkilöille. Palvelukoti- ja toimintakeskus sijaitsevat Kuopiossa, Julkulan kaupunginosassa. Savon Vammaisasuntosäätiö edistää erityisryhmien, ensisijaisesti kehitysvammaisten henkilöiden asumis- ja päivätoimintapalveluiden kehittymistä Etelä- ja Pohjois-Savossa. Tätä varten säätiö tarvittaessa rakennuttaa tai muulla tavoin hankkii käyttöönsä asuntoja ja muita toimintatiloja. Säätiö tuottaa asumista ja henkilöiden muuta selviytymistä tukevia sosiaalipalveluja sekä harjoittaa palvelutoimintaansa tukevaa tutkimus-, kokeilu- ja kehittämistoimintaa. Savon Vammaisasuntosäätiön visiona on olla alansa suunnannäyttäjänä uudistuva ja luotettava erityisryhmien, erityisesti kehitysvammaisten ja autististen henkilöiden asumisen ja päiväaikaisen toiminnan osaaja, tuottaja ja kehittäjä. Säätiön missio palvelusta kotiin – palveluilla kodiksi sisältää toiminnan arvot, joita ovat ihminen edellä, uudistuminen ja avoimuus. Puijonsarven palvelukodin ja toimintakeskuksen toiminta perustuu näihin arvoihin. (Savon Vammaisasuntosäätiö 2017b.)

Ihminen edellä tarkoittaa, että Puijonsarven palvelukodissa ja toimintakeskuksessa toimitaan yksittäisten asiakkaiden tarpeista ja toiveista käsin. Asiakkaille tarjotaan asumisessa ja elämisessä erilaisia vaihtoehtoja, joihin heidän on mahdollista osallistua. Asiakkaat saavat yksilöllistä tukea ja kommunikoinnin vaihtoehtoja päätöksenteon tueksi. Toiminnan tavoitteena on, että jokaisen asiakkaan omat toiveet ja mieltymykset selvitetään ja ne ovat kaikkien työntekijöiden tiedossa. Toiveiden selvittämisessä ja niiden kirjaamisessa hyödynnetään kuvia ja erilaisia vaihtoehtoiseen kommunikointiin liittyviä apukeinoja. Jokaisen asiakkaan toiveet on kirjattu yksilöllisesti Minun elämäni suunnitelmaan. (Savon Vammaisasuntosäätiö 2017a.)

Uudistuminen näkyy Puijonsarven palvelukodin ja toimintakeskuksen toiminnassa siten, että kunkin asiakkaan asumisen palvelut suunnitellaan yksilöllisesti erilaisia tuen muotoja ja asumiseen liittyvää teknologiaa hyödyntäen. Henkilökunnan osaamista kehitetään asiakkaiden tarpeiden mukaan. Yhteiskunnassa tapahtuvaa kehitystä seurataan aktiivisesti ja sen mukaan uudistutaan. Toiminta on avointa ja yksikössä on tasavertainen ilmapiiri

sekä asiakkaiden että henkilöstön keskinäiseen vuorovaikutukseen painottunut toimintakulttuuri. Luottamus ja aito kumppanuus rakentuvat tiedon jakamiselle ja toiminnan läpinäkyväksi tekemiselle. Oikeudenmukaisuus näkyy kaikessa toiminnassa ja tukee avoimuutta. (Savon Vammaisasuntosäätiö 2017a.)

Kuopion kaupunki on aikaisemmin järjestänyt päivätoimintaa viidelle Puijonsarven palvelukodin asiakkaalle sekä seitsemälle Savon Vammaisasuntosäätiön muiden Kuopion yksiköiden asiakkaille. Kuopion kaupunki järjesti alkuvuodesta 2017 uudelleen hallinnoimansa Savo-talon päivätoiminnan ja palautti edellä mainitut henkilöt Savon Vammaisasuntosäätiön Kuopion toimintakeskusten päivätoiminta-asiakkaiksi. Tämä käynnisti Savon Vammaisasuntosäätiön Kuopion yksiköiden päiväaikaisen toiminnan uudelleen organisointi tarpeen ja Puijonsarven palvelukodin toimintakeskuksen perustamisen. Toiminnallinen opinnäytetyömme on osa tätä kehittämisprosessia, jossa luomme uusia työkäytäntöjä. (Heino 2016).

2.1 Opinnäytetyön kohderyhmä

Opinnäytetyön kohderyhmänä ovat Savon Vammaisasuntosäätiön Puijonsarven palvelukodin ja toimintakeskuksen päivätoiminnassa asiakkaana olevat kehitysvammaiset henkilöt sekä palvelukodin ja toimintakeskuksen henkilökunta. Puijonsarven palvelukoti on turvallinen ja kodikas yhteisö, jossa jokaisella asiakkaalla on oma paikkansa ja yksityinen kotinsa. Palvelukodissa asuu 25 kehitysvammaista henkilöä. Asiakkaiden keski-ikä on noin 53 vuotta. Puijonsarven palvelukodin Päätalossa asuu 15 asiakasta kolmessa erillisessä kammarissa niin, että kussakin kammarissa asuu omissa huoneissaan viisi henkilöä. Päätalon asiakkaat ovat tehostetussa palveluasumisessa eli tarvitsevat ympärivuorokautista hoitoa ja huolenpitoa. Asiakkaat tarvitsevat runsaasti perushoidollista apua muun muassa seurannan, valvonnan ja ohjauksen lisäksi. Osalla asiakkaista on käytössään liikumisen apuvälineitä. Henkilökunta työskentelee Päätalossa kolmessa vuorossa.

Palvelukotiin kuuluu myös kaksi erillistä, samassa pihapiirissä olevaa rakennusta, joista käytetään nimitystä Rivitalot. Kummassakin talossa asuu viisi asiakasta. He tarvitsevat apua, tukea ja ohjausta päivittäisissä toiminnoissaan. Osalla asiakkaista on käytössään liikkumisen apuvälineitä. Henkilökunta työskentelee palveluasumisen asiakkaiden kanssa kahdessa vuorossa, mutta asiakkailta on mahdollista tarvittaessa saada yöaikaista apua Päätalon yövuorossa olevalta ohjaajalta.

Puijonsarven palvelukodissa on 16,5 sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilön vakanssia. Toimintakeskuksessa tulee työskentelemään 1.4.2017 alkaen kaksi palvelukodin ohjaajaa vuorotellen kolmen kuukauden jaksoissa. Palvelukodin ja toimintakeskuksen toiminta perustuu asiakkaiden omiin mieltymyksiin ja tapoihin. Palvelukodin ja toimintakeskuksen henkilöstö motivoi, ohjaa ja avustaa toimivan sekä mielekkään arjen toteutumisessa niin, että kukin asiakas voi toimia omien vahvuuksiensa ja voimavarojensa mukaisesti. Asiakkaalla on vapaus valita, minkälaista elämää hän haluaa elää. Henkilöstö huomio ja kirjaa ylös asiakkaiden toiveet Minun elämäni suunnitelmaan. Toiveiden toteutumista myös arvioidaan. Asiakkaat päättävät kykyjensä mukaisesti itse omista asioistaan tuetun päätöksenteon keinoin ja kantavat vastuun ratkaisuksistaan. Arjenhallintaa tukeva päiväaikainen- ja vapaa-ajantoiminta ovat osa kokonaisuutta.

3 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITE

Puijonsarven palvelukodissa on järjestetty päivätoimintaa vuodesta 1995 alkaen. Palvelukodin toiminnan ja käytäntöjen uudistuessa palvelukodin johtajan vaihtumisen myötä, tuli tarve kehittää järjestettyä päivätoimintaa. Kehittämissuunnitelma sisälsi päiväaikaisen toiminnan sisällön lisäksi fyysisen ympäristön suunnittelemisen. Samalla päivätoiminnasta siirryttiin käyttämään valtakunnallisten linjausten mukaista käsitettä päiväaikainen toiminta ja ajankohtaiseksi tuli myös Puijonsarven toimintakeskuksen perustaminen.

Kehittämispainotteisen opinnäytetyömme tarkoituksena on päiväaikaisen toiminnan sisällön uudistaminen. Opinnäytetyön tavoitteena oli luoda päiväaikaisen toiminnan toimintamalli Puijonsarven palvelukotiin. Kehitetty toimintamalli tulee päivittäiseen käyttöön Puijonsarven toimintakeskuksessa ja sitä hyödynnetään muun muassa osana palvelukodin perehdytysohjelmaa. Toimintamalli (Liite 1.) sisältää Puijonsarven palvelukodin yhteydessä toimivaan toimintakeskukseen päiväaikaisen toiminnan käytännöt, jotka pohjautuvat Kehitysvamma-alan asumisen neuvottelukunnan osallisuutta ja työllistymistä edistäviin laatukriteereihin.

Toimintamalli määrittelee käyttötarkoituksen, keskeisen idean, osatekijät ja prosessin. (Innokylä i.a.). Toimintamalli on tässä opinnäytetyössä konkreettinen tuote, joka suunniteltiin tuotannon aikana. Produktio on kertaluontoinen prosessi, joka pyrkii kehittämään käytännön toimintaa sekä synnyttää tuotteen ja palvelun. (Diakonia ammattikorkeakoulu 2010, 33; Vilkkä & Airaksinen 2003, 51.) Opinnäytetyöstä ei aiheudu tekijöille kustannuksia, sillä tarvittavat tulosteet kustantaa Savon Vammaisasuntosäätiö (Vilkkä & Airaksinen 2003, 53).

Toinen opinnäytetyön tekijöistä työskentelee Savon Vammaisasuntosäätiön Puijonsarven palvelukodin ja toimintakeskuksen johtajana, joten hän on tuonut opinnäytetyössä esille näihin yksiköihin liittyviä asioita ja toimintatapoja. Toinen opinnäytetyön tekijöistä työskentelee Suonenjoen kaupungilla kehitysvamma palveluiden esimiehenä ja johtaa Palvelukeskus Väinölän toimintaa. Hän on tuonut opinnäytetyöhön tarvittavaa vertailukehittä-

mistä. Kehitettyä toimintamallia voidaan hyödyntää molempien tekijöiden johtamissa yksiköissä. Lisäksi molempien yksiköiden päiväaikaisen toiminnan asiakkailla on mahdollisuus saada entistä laadukkaampaa palvelua.

4 KESKEISET KÄSITTEET

4.1. Kehitysvammaisuus

Kehitysvammaisuuden käsite on laaja-alainen ja moniulotteinen. Sitä voidaan tarkastella ja määritellä usealla eri tavalla, muun muassa lääketieteen/diagnoosien, toimintakyvyn tai sosiaalisuuden näkökulmasta. Laki määrittelee kehitysvammaiseksi henkilön, *jonka kehitys tai henkinen toiminta on estynyt tai häiriintynyt synnynnäisen tai kehitysiässä saadun sairauden, vian tai vamman vuoksi ja joka ei muun lain nojalla voi saada tarvitsemiin palveluksia* (Laki kehitysvammaisten erityishuollosta 1977 1 luku, 1 §)

Kehitysvammaisuutta on perinteisesti, kuten yleensä muutakin vammaisuutta, tarkasteltu lääketieteen näkökulmasta. Sen rinnalla on pidetty toimintakyvyn näkökulmaa, jossa mietitään ihmisen valmiuksia eri ympäristöissä selviytymisen näkökulmasta. Viimeisten vuosien aikana on voimistunut merkittävästi sosiaalinen näkökulma. Sosiaalisuuden näkökulmasta tuodaan esille, että vamman sijaan ihmisten mahdollisuuksia rajoittavat monta kertaa erityisesti riippuvuus muista ihmisistä, ennakkoluulot sekä syrjintä. (Kehitysvammaliitto 2017g.)

Kehitysvammaisuus määritellään toimintakyvyn rajoittuneisuudeksi, joka voi ilmetä monin eri tavoin ja eri syistä johtuen. Yleisesti lähtökohtana on lääketieteellinen tila, fyysinen tai psyykkinen erillaisuus. Kehitysvammaisuuden aste jaetaan yleensä kansainvälisen tautiluokituksen mukaiseen nelitasoiseen, älykkyyssosamäärään (ÄO) perustuvaan ryhmittelyyn. Nämä ryhmät ovat lievä, keskiasteinen, vaikea ja syvä älyllinen kehitysvammaisuus. Kehitysvammaisuus ilmenee ennen 18 vuoden ikää. Kehitysvammaisuuden diagnosointiin tarvitaan älyllisen suorituskvyn keskimääräistä heikompaa tulosta (ÄO alle 75) ja sen lisäksi toimintarajoituksia kahden adaptiivisen taidon alueelta, jotka liittyvät muun muassa sosiaalisiin taitoihin, itsestään huolehtimiseen, kommunikaatioon, terveyteen, itsehallintaan ja työhön. (Kaski & Manninen & Pihko 2012, 16.) Pelkkä älykkyyssosamäärä ei kuitenkaan riitä ennustamaan kehitysvammaisen ihmisen elämässä selviytymistä, siihen vaikuttavat monet muutkin tekijät. (Eronen 2013, 21.)

Kehitysvammaliitto määrittelee kehitysvammaisuuden vammaisuudeksi, jota määrittävät huomattavat rajoitukset sekä älyllisissä toiminnoissa että käyttäytymisessä. Rajoitukset ilmenevät käsitteellisissä, sosiaalisissa ja käytännöllisissä taidoissa. (Kehitysvammaliitto 2017g.) Kehityksen puutteena ovat erityisesti kognitiiviset, motoriset, sosiaaliset ja kielelliset taidot, jotka vaikuttavat henkiseen suorituskykyyn. Älyllistä kehitysvammaisuutta voi esiintyä yksin sekä fyysisen tai psyykkisen tilan kanssa yhdessä. (Kaski ym. 2012, 16.)

The American Association on Intellectual and Developmental Disabilities-järjestö (AAIDD) määrittelee kehitysvammaisuuden kykyjen, toiminnallisuuden ja ympäristön näkökulmasta. AAIDD:n mukaan henkilöiden toimintakyky jaetaan kolmeen eri tasoon. Ensimmäinen taso on ajatuksellinen taso, johon sisältyy muun muassa ajan, rahan tai numeroiden ymmärtäminen. Toinen taso koskee sosiaalisia taitoja, joihin sisältyy vastuun, itsetuntemuksen, lakien ja asetusten lisäksi taito välttää uhriksi joutuminen. Kolmas taso korostaa päivittäisten taitojen hallitsemista, kuten puhelimen käyttöön, terveyden hoitoon, matkustamiseen ja rahan käyttöön liittyviä asioita. (American Association on Intellectual and Developmental Disabilities 2017.)

Käytännössä kehitysvammaisuus näkyy vaikeutena oppia ja ymmärtää uusia asioita. Toisaalta kehitysvammaisuus voi rajoittaa vain osaa ihmisen toiminnoista. Jokaisella ihmisellä, myös kehitysvammaisella on erilaisia vahvuuksia ja kykyjä. Kehitysvammaisuus ei ole sairaus. Syitä kehitysvammaisuuteen on useita, se voi muun muassa johtua häiriöistä perintötekijöissä, raskausajan ongelmista, synnytyksen aikaisesta hapen puutteesta, lapsuusiän onnettomuudesta tai sairaudesta. Geenitutkimuksen kautta on löydetty myös uusia syitä kehitysvammaisuudelle. Läheskään aina ei kehitysvammaisuuden syytä pystytä kuitenkaan selvittämään. Suomessa kehitysvammaisia henkilöitä on noin 40 000. (Kehitysvammaliitto 2015a.)

4.2 Päiväaikainen toiminta

Päiväaikainen toiminta on toimintaa tai tehtäviä, joita suoritetaan ilman ansiotarkoitusta. Päiväaikaisen toiminnan tavoitteena on kehitysvammaisten henkilöiden sosiaalisen toimintakyvyn ja osallisuuden edistäminen sekä ylläpitäminen. Päiväaikaisen toiminnan tavoitteena on, että asiakas voi tehdä päivisin asioita, mitkä ovat hänelle tärkeitä ja merkityksellisiä. (Kautto 2016, 10.)

Päiväaikainen toiminta on yleensä eri kokoisissa ryhmissä tapahtuvaa toimintaa. Ryhmään osallistuvat henkilöt voivat olla hyvin erilaisia ja heidän tarvitsemansa tuen tarve on yksilöllinen. Ryhmässä voidaan huomioida kunkin osallistujan yksilölliset tarpeet ja muodostaa vuorovaikutuksellinen suhde, joka edistää asiakkaiden osallisuutta. Päiväaikainen toiminta ylläpitää asiakkaiden toimintakykyä, osallisuutta ja päivittäisiä taitoja asiakkaalle sopivassa ympäristössä. Toiminnan lähtökohtana ovat vahvuuksien tukeminen ja jokaisen asiakkaan yksilölliset tavoitteet. Päiväaikaista toimintaa voidaan tarjota myös yksilöohjauksessa. Päiväaikainen toiminta tarjoaa yhteisön, johon kuulua ja antaa mielekästä tekemistä päiviin. (Kinnunen-Kakko 2015, 9.)

Päiväaikaisen toiminnan tavoitteena on kaikkien vammaisten henkilöiden yhdenvertainen oikeus osallistua kodin ulkopuolella järjestettävään itsenäisessä elämässä selviytymistä tukevaa ja sosiaalista vuorovaikutusta edistävää toimintaan. Toiminnan tavoitteena on mahdollisimman itsenäinen selviytyminen arkielämän toiminnoista. Sosiaalinen vuorovaikutus parantaa elämänlaatua ja ennaltaehkäisee psyykkisiä vaikeuksia. (Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinninlaitos 2015a.)

Lainsäädäntö ei tunne käsitettä päiväaikainen toiminta, vaan sen sijaan puhutaan edelleen päivä- ja/tai työtoiminnasta. Päivä- ja työtoimintaa koskevat lain säädökset ovat varsin vanhoja ja palvelujärjestelmä on pirstaleinen ja eriytynyt. Lain mukaan päivä- ja työtoiminnan järjestämisvastuu kuuluu kunnalle. Päivä- ja työtoimintaa toteutetaan sosiaalitoimen alaisena palveluna ja siihen osallistuvilla asiakkailla ei katsota olevan edellytyksiä työsuhteiseen työhön. Palvelua voidaan järjestää kunnan omana toimintana päivä- ja työtoimintakeskuksissa tai ostopalveluna esimerkiksi sairaanhoitopiiriin, kuntayhtymän, säätiön tai yksityisen palveluntuottajan toimesta. Päivä- ja työtoiminnan järjestäminen on

ollut täysin kiinni kunnasta tai muusta palvelua järjestävästä tahosta eli millaista päivä- ja työtoimintaa asiakas saa sekä kuinka tavoitteellista, kuntouttavaa ja suunnitelmallista se on. (Rouhiainen & Viitamäki 2015, 28.)

Sosiaalihuollon työelämäosallisuutta selvittäneen työryhmän (TEOS) mukaan samaan erityislakiin tulisi koota sosiaalihuollon työikäisille tarkoitetut työllistymistä tukevat toiminnot, työtoiminnot sekä pääosa päivätoiminnoista. Sosiaalihuolto keskittyisi vaikeasti työllistyvien henkilöiden sosiaaliseen kuntoutukseen eli hyvinvoinnin, osallisuuden ja toimintakyvyn tukemiseen. Suunnitteilla oleva laki heikossa työmarkkina-asemassa olevien henkilöiden sosiaalisesta kuntoutuksesta ei ole vielä tullut voimaan. (Kautto 2016, 16).

Kehitysvammaisille henkilöille tulee tehdä palvelusuunnitelma viranomaisten toimesta (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 2000/812.) Palvelusuunnitelma laaditaan yhdessä kehitysvammaisen ja hänen toivomiensa lähi-ihmisten kanssa yhteistyössä. Palvelusuunnitelmassa kuvataan asiakkaan palvelun ja tuen tarve. (Kehitysvammaisten tukiliitto 2017.) Päivätoimintaa järjestettäessä sosiaalihuoltolain mukainen työtoiminta on asiakkaalle ensisijainen palvelu ja vammaispalvelulain mukainen päivätoiminta toissijainen palvelu. Tilanteessa, jossa vaikeavammaisella henkilöllä ei ole mahdollisuutta vamman tai sairauden aiheuttaman erittäin vaikean toimintarajoitteen vuoksi osallistua sosiaalihuoltolain mukaiseen työtoimintaan, tulee palvelu järjestää hänelle vammaispalvelulain mukaisena päivätoimintana. (Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 2015b.)

Päivätoimintaa voidaan järjestää sosiaalihuoltolain 1301/2014 mukaan osana sosiaalista kuntoutusta. Arvioitaessa, olisiko sosiaalihuoltolain perusteella asiakkaalle järjestettävissä päivätoimintaa, on otettava huomioon palvelutarpeen arviointi, mahdollinen asiakassuunnitelma sekä asiakkaan etu. Vanhemmasta sosiaalihuoltolaista 710/1982 on voimassa vielä muun muassa työtoimintaa koskeva 27 e §. (Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos 2015b.)

Kunta voi järjestää päivätoimintaa myös lain vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluluista ja tukitoimista 1987/380 eli vammaispalvelulain 8 §:n mukaan. Vammaispalvelulain mukaisen päivätoiminnan tavoitteena on taata kaikille vaikeavammaisille

henkilöille yhdenvertaiset mahdollisuudet osallistua päivätoimintaan. Päivätoimintaa tulee järjestää vaikeavammaiselle henkilölle, jos henkilö vammansa tai sairautensa johdosta välttämättä tarvitsee palvelua suoriutuakseen tavanomaisista elämän toiminnoista. Vammaispalvelulain mukainen päivätoiminta kuuluu kunnan erityisen järjestämisvelvollisuuden alaisiin palveluihin, joten kysymyksessä on subjektiivinen oikeus.

Päivätoimintaa voidaan järjestää lisäksi myös kehitysvammaisten erityishuoltolain nojalla. Kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain 2 §:n ja asetuksen mukaan kehitysvammaiselle henkilölle järjestetään osana erityishuoltoa työtoimintaa, jonka tarkoituksena on edistää kehitysvammaisten henkilöiden yhteiskunnallista sopeutumista. Lisäksi järjestetään päivätoimintaa lähinnä vaikeimmin vammaisille. (Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos i.a.c.)

Jokaiselle erityishuollon tarpeessa olevalle henkilölle on kehitysvammalain (1977/519) mukaan laadittava yksilöllinen erityishuolto-ohjelma, johon kirjataan kaikki tarpeelliset palvelut erityishuollon toteuttamiseksi. Henkilön palveluiden tarve määrittää erityishuolto-ohjelman sisällön, ei henkilön diagnoosi. Erityishuolto-ohjelma on sitova hallintopäätös, ja siihen voi tarvittaessa hakea muutosta Aluehallintovirastolta. Kaikki erityishuoltona järjestettävät palvelut ovat sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksulain (1992/734) perusteella asiakkaalle maksuttomia. Myös kehitysvammalain mukainen erityishuolto on subjektiivinen oikeus ja pääsääntöisesti palvelu on asiakkaalle maksutonta.

Terveydenhuoltolaissa 1326/2010 ei säädetä päivätoiminnasta tai päiväaikaisesta toiminnasta. Sen sijaan lain 32 §:ssä todetaan, että kunnan perusterveydenhuollon tai sairaanhoitopiirin kuntayhtymän on oltava sellaisessa yhteistyössä sosiaalihuollon kanssa, jota asiakkaan sosiaali- ja terveystarpeiden edellyttävät. Mikäli sosiaalihuoltolaissa määritelty asiakkaan palvelutarpeen arviointi, päätösten tekeminen tai sosiaalihuollon toteuttaminen edellyttävät terveydenhuollon palveluja, on terveydenhuollon ammattihenkilön osallistuttava sosiaalihuollon toimenpiteestä vastaavan työntekijän pyynnöstä asiakkaan palvelutarpeen arvioinnin tekemiseen ja asiakassuunnitelman laatimiseen. (Terveydenhuoltolaki 2010.)

Kuopion kaupunki on laatinut 1.1.2017 voimaan tulleen kehitysvammaisten asumispalvelujen laatukuvauksen, joka sisältää myös päiväaikaisen toiminnan kuvauksen. Sopimus palveluntuottajien kanssa on voimassa 31.12.2021 saakka. Tällä hetkellä ei ole tiedossa,

kuinka tuleva sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus tulee edellä mainittuihin palveluihin vaikuttamaan. Tarjottavan palvelun tulee täyttää lakien ja viranomaismääräysten asettamat vaatimukset, joihin palvelujen tuottaja on velvollinen perehtymään. Kuopion kaupungin kehitysvammaisten asumispalvelujen laatukuvaus määrittelee päivätoiminnan toiminnaksi, joka on 1–5 päivänä viikossa yksilöllisesti tapahtuvaa asiakkaan osallisuutta edistävää sosiaalista kuntoutusta. Sosiaalinen kuntoutus on suunniteltu asiakkaan tuen tarpeiden mukaisesti. Päiväaikainen toiminta on kestoaltaan vähintään 2–3 tuntia päivässä. Päivätoiminta on ryhmätoimintaa, johon on nimetty päivätoiminnan resurssi. (Kuopion kaupunki 2016.)

4.3 Itsemääräämisoikeus

Kehitysvammaisten henkilöiden palvelujen toteuttamisen yhteydessä ei voida ohittaa itsemääräämisoikeuden käsitettä. Itsemääräämisoikeus tarkoittaa oikeutta määrätä omasta elämästään, päättää hoidostaan ja palveluistaan sekä tehdä häntä itseään koskevia valintoja. Yksilön itsemääräämisoikeus kuuluu perusoikeusjärjestelmäämme. Suomen perustuslain mukaan jokaisella on oikeus henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen. Itsemääräämisoikeuden huomioiminen kuuluu vahvasti myös kehitysvammaisten päiväaikaisen toiminnan järjestämiseen. (Kehitysvammaliitto 2017f.)

Keskeinen näkökulma itsemääräämisen toteutumiseen ja sen tukemiseen arjessa ovat päivätoiminnassa vallitseva toimintakulttuuri sekä henkilökunnan osaaminen itsemääräämisen tukemiseen liittyvissä kysymyksissä. Asiakkaalla on oikeus saada tukea, apua ja neuvontaa itsemääräämisoikeuden toteutumiseen. Asiakkailla on oltava todellinen mahdollisuus päättää itseään koskevista asioista ja tehdä omat valintansa jokapäiväisissä toimitaan. Henkilökunnan tulee kohdella asiakkaita kunnioittavasti ja huomioida työskentelyssään sanallisen ja sanattoman viestinnän merkitys ja yhdenmukaisuus. (Kehitysvammaliitto 2017f.)

Asiakkaalla tulee olla riittävät kommunikoinnin apuvälineet, jotta hän tulee kuulluksi omalla kommunikointitavallaan. Asiakkaan mielipide huomioidaan häntä koskevissa asioissa ja tarjotaan erilaisia toimintamahdollisuuksia. Asiakkaan tulee saada olla rauhassa halutessaan ja ohjaamisen tulee lähteä asiakkaan toiveista ja tarpeista. Mahdollisissa rajoitustilanteissa toimitaan kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain mukaisesti. Päivätoimintatilojen tulee olla esteettömät ja siellä tulee olla riittävästi henkilökuntaa tukemaan asiakkaiden itsemääräämisoikeuden toteutumista. (Kehitysvammaliitto 2017f.)

Keskeisiä itsemääräämisoikeuteen liittyviä käsitteitä ovat asiakaslähtöisyys, osallisuus ja tuettu päätöksenteko, jotka toteutuessaan lisäävät kehitysvammaisten henkilöiden hyvinvointia. Asiakaslähtöisyydellä on merkittävä rooli, kun järjestetään laadukkaita, asiakkaan aseman turvaavia sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja. Asiakaslähtöisyys tarkoittaa asiakkaan ja ammattilaisen tasa-arvoista vaikuttamista ja vuoropuhelua palveluun liittyvien päätösten tekemisessä. (Hyvärinen 2011, 1.)

Osallisuus kuvataan yleensä tunteena, joka syntyy, kun ihminen on osallisena jossakin yhteisössä esimerkiksi opiskelun, työn, harrastus- tai järjestötoiminnan kautta. Yhteisössä osallisuus ilmenee jäsenten arvostuksena, tasavertaisuutena ja luottamuksena, sekä mahdollisuutena vaikuttaa omaan yhteisöön ja itseään koskeviin asioihin. (Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 2016d.)

Tuettu päätöksenteko -käsitteellä viitataan usein joko arjen valinnoissa ja päätöksissä tarvittavaan tukeen sekä sen järjestämiseen tai niin sanottuun tuetun päätöksenteon järjestelmään, jossa kehitysvammaisella henkilöllä on nimetty tukihenkilö tai ryhmä tukihenkilöitä. Nämä ihmiset voivat olla viranomaisia, läheisiä tai muuten tuttuja henkilöitä, jotka auttavat henkilöä tekemään päätöksiä. Tukihenkilöt eivät kuitenkaan päättää asioita henkilön puolesta, eivätkä vie henkilöltä päätösvaltaa hänen asioissaan. Tukiryhmässä voi olla eri henkilöitä eri asioita ja tilanteita varten. Näin voidaan myös varmistua siitä, ettei yksittäinen tukihenkilö vaikuta omilla mielipiteillään liikaa henkilön päätöksentekoon. (Kehitysvammaliitto 2016b.)

Laki kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain muuttamisesta (381/2016) tuli voimaan 10.6.2016. Lain tarkoituksena on antaa uudet säännökset itsemääräämisoikeuden

vahvistamisesta, itsenäisen suoriutumisen tukemisesta sekä rajoitustoimenpiteiden käytön vähentämisestä. Lakimuutos antaa myös uudet säännökset rajoitustoimenpiteiden käytön edellytyksistä sekä menettelystä, jota tulee noudattaa rajoitustoimenpiteestä päätettäessä. Lakimuutos antaa uudet säännökset muun muassa rajoitustoimenpiteiden kirjaamisesta ja jälkiselvittelystä, rajoitustoimenpiteitä koskevasta selvitys- ja tiedoksiantovelvollisuudesta, virka- ja vahingonkorvausvastuusta sekä tehostetusta viranomaisvalvonnasta sekä muutetut säännökset tahdosta riippumattomasta erityishuollosta. (Savon Vammaisasuntosäätiö 2016.) Sosiaalihuollon asiakkaan itsemääräämisoikeudesta säädetään tarkemmin laissa sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000).

4.4 Hyvinvointi

Laadukkaaseen päiväaikaiseen toimintaan sisältyy asiakkaiden hyvinvoinnin elementtejä. Hyvinvointi on laaja ja monisäikeinen käsite. Hyvinvointi on ilmiö, jota voidaan tarkastella monista eri näkökulmista käsin, eikä sille ole yhtä ainoaa oikeaa määritelmää. (Tomperi 2012, 19.) Hyvinvoinnin osatekijät voidaan jakaa terveyteen, materiaaliseen hyvinvointiin ja koettuun hyvinvointiin tai elämänlaatuun joko yksilö- tai yhteisötasolla. Yksilölliseen hyvinvointiin sisältyvät sosiaaliset suhteet, itsensä toteuttaminen, onnellisuus ja sosiaalinen pääoma. (Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos 2015ac.)

Yhteisötason hyvinvoinnin ulottuvuuksia ovat muun muassa elinympäristö, koulutukseen ja työhön liittyvät tekijät sekä toimeentulo. Koettua hyvinvointia voidaan mitata elämänlaadulla, johon vaikuttavat terveyden lisäksi materiaallinen hyvinvointi, yksilön edellytykset ja odotukset hyvästä elämästä, ihmissuhteet, itsensä arvostaminen sekä mielekäs tekeminen. Kaikilla edellä mainituilla hyvinvoinnin ulottuvuuksilla väestöryhmien väliset erot ovat suuret. Aineellisen hyvinvoinnin ulottuvuuksilla, kuten tulotasolla, omaisuudella ja asumistasolla sekä niiden hankkimisen edellytyksillä, kuten koulutus, ammatti ja asema työelämässä on selvä yhteys hyvinvointiin, terveyteen ja niiden määrittäjiin. (Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos 2015ac.)

Hyvinvointi voidaan määritellä sen mukaan, kuinka hyvänä ja onnistuneena ihminen pitää elämäänsä tai millaiset ihmisen ”peruselämänellytykset” ovat. Ihmisen hyvinvointi muodostuu fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta kokonaisuudesta. Hyvinvointia voidaan määritellä myös asioiden ja tarpeiden kautta, joiden on tietyssä määrin täyttyttävä, jotta elämä olisi mielekäästä ja mahdollista toteuttaa. Ihmisen on mahdollista edistää sekä omaa että toisten hyvinvointia. (Tomperi 2012, 19.)

Kajanojan mukaan hyvinvointi voidaan jakaa aristoteeliseen ja liberaaliseen näkemykseen. Aristoteelinen näkemys määrittää hyveet eli hyvän elämän sisällön. Liberaalisessa näkemyksessä vältetään sisällön määrittelyä. Sen sijaan hyvä elämä ymmärretään valinnan vapautena. Mitä enemmän resursseja tai mahdollisuuksia ihmisellä on käytettävissään, sen enemmän hänellä on hyvinvointia. (Kajanoja 2011.)

Hyvinvoinnin ulottuvuuksiksi voidaan nimetä itsetuntemus, ihmissuhteet ja hyvä olo. Itsetuntemus koostuu mielenrauhaa lisäävien tekijöiden tunnistamisesta, armollisuudesta itselle, hyvää oloa tuottavien tunnetilojen tunnistamisesta ja tunnetasolla kohtaamisesta sekä niiden tunnistamisesta. Ihmissuhteisiin sisältyy biologiseen perheeseen liittyvien tekijöiden lisäksi voimaannuttava sosiaalinen yhteisö ja/tai sosiaalisen yhteisön köyhyys. Hyvään oloon sisältyy mielen sisäinen turvallisuuden tunne, sairauteen liittyvät tekijät, liikunnan yhteys mielenterveyteen ja kulttuurin harrastaminen mielen eheyttä lisäävänä tekijänä. Nykyisen tutkimuksen mukaan onnellisuuden kokemuksen arvostaminen yksilön hyvinvoinnin tarkastelun yhteydessä on tullut yhä suosituimmaksi näkökulmaksi. (Ollikainen 2016, 5.)

Kehitysvammaiset henkilöt ovat Me Itse ry:n julkilausumissa määritelleet henkisen hyvinvoinnin koostuvan siitä, että saa päättää omista asioistaan ja ilmaista oman mielipiteensä. Hyvinvointi koostuu saadusta vertaistuesta, hyvästä yhteishengestä sekä riittävästä ohjaajaresursseista. Merkityksellisenä he kokevat sen, että saavat tehdä sitä työtä, mistä ovat kiinnostuneita. Hyvinvointia lisäävät turvallinen, oman näköinen asuminen, harrastukset ja hyvä taloudellinen tilanne. Ystävillä ja ihmissuhteilla on myös suuri merkitys. Tärkeää on olla joku henkilö, jonka kanssa jakaa elämän ilot ja surut. Toisin sanoen kehitysvammaisen ihmisen hyvinvointi koostuu kaikista samoista asioista, kuin kenen tahansa muunkin ihmisen hyvinvointi. (Kehitysvammaisten tukiliitto 2009.)

5 OSALLISUUTTA JA TYÖLLISTYMISTÄ EDISTÄVÄN TOIMINNAN LAATUKRITEERIT

Kehitysvamma-alan neuvottelukunta (KVANK) on laatinut osallisuutta ja työllistymistä edistävän toiminnan laatukriteerit, joiden tarkoituksena on näyttää suuntaa järjestettävillä palveluilla. Palveluiden tavoitteeksi asetetaan entistäkin selkeämmin vammaisten henkilöiden osallisuuden ja työllistymisen edistäminen. Laatukriteereiden tarkoituksena on tukea palvelun tuottajia kehittämään omaa toimintaansa suunnitelmallisesti laatukriteerien osoittamaan suuntaan. Laatukriteereiden tavoitteena on toimia tavoite- ja arviointivälineenä palveluiden tuottajille, ostajille, käyttäjille sekä valvontaviranomaisille. Palveluiden tuottajana voi toimia joko yksityisen, julkisen tai kolmannen sektorin toimija. (Kehitysvamma-alan neuvottelukunta 2015.)

Savon Vammaisasuntosäätiöllä on käytössään SHQS-laaturjestelmä (Social and Health Quality Service). SHQS-laaturjestelmä on arviointikriteeristö, joka vastaa sosiaali- ja terveydenhuollon organisaatioiden arviointitarpeeseen. Laaturjestelmässä on huomioitu lainsäädännön lisäksi valtakunnalliset suositukset ja hyvät hoitokäytännöt. Arviointikriteeristö pohjautuu ISO 9001-standardiin. Laaturjestelmä määrittää selkeät puitteet strategiseen johtamiseen, toimintojen järjestämiseen ja asiakasturvallisuuteen. Sen kautta saa työkaluja oman toiminnan arviointiin ja kehittämiseen. (Labquality 2017 i.a.)

SHQS-laaturjestelmä ei sisällä erillisiä kriteerejä päiväaikaisen toiminnan toteuttamiseen, joten opinnäytetyön pohjaksi valittiin Kehitysvamma-alan neuvottelukunnan osallisuutta ja työllistymistä edistävän toiminnan laatukriteerit. Laatukriteerit tulevat ohjaamaan myös muiden Savon Vammaisasuntosäätiön yksiköiden päiväaikaisen toiminnan järjestämistä. (Savon Vammaisasuntosäätiö 2017b). Olemme avanneet osallisuutta ja työllistymistä edistävän toiminnan laatukriteerejä teorian tiedon avulla sekä pohtineet, kuinka ne toteutuvat Puijonsarven toimintakeskuksen päiväaikaisessa toiminnassa.

Laatukriteerien käyttöönotto edellyttää toimintakulttuurin muutosta. Toimintakulttuurilla tarkoitetaan muun muassa ajattelun ja käytänteiden kokonaisuutta, elämäntapaa, tapaa

hahmottaa yleensä elämää, tapaa kohdata muita ihmisiä sekä olla vuorovaikutuksessa toinen toistemme kanssa. Laatuksiteerien juurtuminen käytännön elämään edellyttää toimintakulttuurin muutosta sellaiseksi, että kehitysvammaiset henkilöt voivat tehdä oman elämäntyylinsä ja -tapansa sekä henkilökohtaisten tavoitteidensa mukaisia valintoja ja suunnitelmia. Heillä tulee olla vaikutusvaltaa omaa elämäänsä koskeviin päätöksiin ja heidän tulee saada tarvitsemansa tuki päätösten tekemiseen. Kehitysvammaisilla tulee olla mahdollisuus saavuttaa henkilökohtaisia tavoitteita sekä heidän tulee saada tukea merkityksellisten ihmissuhteiden luomiseen ja ylläpitämiseen. (Kehitysvamma-alan neuvottelukunta 2015.)

Jokaisella ihmisellä on oikeus yhdenvertaiseen kohteluun. Oikeudenmukaisessa yhteiskunnassa henkilöön liittyvät tekijät eivät saisi vaikuttaa ihmisten mahdollisuuksiin päästä koulutukseen, saada työtä ja erilaisia palveluja. (Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014.) Kehitysvammaiset ovat aktiivisia, itsenäisiä lähiyhteisönsä jäseniä ja yhteiskunnan kansalaisia, jotka pystyvät hyödyntämään omia kykyjään. Heillä tulee olla halutessaan mahdollisuus parantaa omaa toimeentuloaan tekemällä ansiotyötä sekä heillä tulee olla myös mahdollisuus saada tietoa perus- ja ihmisoikeuksista ymmärtämällä niiden sisällön. (Kehitysvamma-alan asumisen neuvottelukunta 2015.)

Osallisuutta ja työllistymistä edistävän toiminnan laatuksiteerit ovat:

1 Tuki valintojen ja suunnitelmien tekemiseen

2 Tuki muutokseen ja siirtymävaiheisiin

3 Tuki lähiyhteisöihin liittymiseen

4 Tuki opintoihin pääsemiseen

5 Tuki mahdollisimman suuren itsenäisyyden saavuttamiseen

6 Tuki terveyteen ja hyvinvointiin

7 Tuki ammatillisiin opintoihin ja työhön pääsemiseen

8 Tuki itseilmaisuun ja luovuuteen

9 Tuki merkityksellisissä sosiaalisissa rooleissa toimimiseen

10 Tuki palvelujen sisältöihin ja toimintatapoihin vaikuttamiseen

(Kehitysvamma-alan asumisen neuvottelukunta 2015)

Opinnäytetyössä olemme painottaneet Puijonsarven toimintakeskuksen näkökulmasta merkityksellisiä laatukriteerejä. Kaikki laatukriteerit sisältävät vahvasti kehitysvammaisen henkilön itsemääräämisoikeuteen liittyviä tekijöitä, jotka toteutuessaan lisäävät henkilön hyvinvointia. Laatukriteerit ovat huomioitu toimintamallin suunnittelussa ja niihin on viitattu tekstissä liitteenä olevilla taulukoilla ja kuviolla.

Käsitlemme laatukriteerejä jatkossa alkuperäisestä järjestyksestä poiketen. Puijonsarven palvelukoti on profiloitunut ikääntyvien kehitysvammaisten asumisyksiköksi, joka määrittää myös toimintakeskuksen toiminnan sisältöjä sekä vaikuttaa laatukriteerien painotukseen. Osallisuutta ja työllistymistä edistävän toiminnan laatukriteereistä tuki opintoihin pääsemiseen sekä tuki ammatillisiin opintoihin ja työhön pääsemiseen eivät ole tällä hetkellä ajankohtaisia Puijonsarven toimintakeskuksessa. Ne ovat kuitenkin huomioitu opinnäytetyössä, jotta niitä voidaan hyödyntää esimerkiksi muissa Savon Vammaisasuntosäätiön yksiköissä, joissa on nuorempia ja toimintakykyisempiä asiakkaita.

5.1 Tuki mahdollisimman suuren itsenäisyyden saavuttamiseen

Osallisuus on yhteisöön kuulumista, siihen vaikuttamista sekä yhdessä tekemistä. Tavoitteena on tarjota asiakkaalle pienin mahdollinen tuki, esteetön ympäristö ja osallistumisen mahdollistavia apuvälineitä. Päiväaikaisen toiminnan tavoitteena on asiakkaan mahdollisimman suuren itsenäisyyden saavuttaminen. Tarkoituksena on lisätä asiakkaan subjektiivutta, osallisuutta ja yhteisöllisyyttä. Osallistuminen ja osallistaminen voimaannuttaa asiakkaiden lisäksi myös työntekijöitä. (Kinnunen-Kakko 2015, 12-15.) Kehitysvammaisilla henkilöillä on oikeus sananvapauteen, oman mielipiteen ilmaisemiseen sekä saada tarvitsemansa tieto hänelle ymmärrettävässä muodossa. Tässä voidaan hyödyntää vaihtoehtoisia kommunikaatio- ja viestintäkeinoja. (Kehitysvammaliitto 2016d).

Osallisuuden ja elämänlaadun välinen suhde on kaksisuuntainen. Osallistumisen kautta kehitysvammaisen henkilö saa mahdollisuuden hyvän elämän laadun saavuttamiseen. Päiväaikaisen toiminnan ohjaajat pystyvät seuraamaan ja arvioimaan henkilön hyvän elämänlaadun toteutumista. Nämä lisäävät henkilön hyvinvointia. Asiakkaan ohjaamiseen vaikuttavat myös asiakkaan vireystila ja edistyminen. (Kinnunen-Kakko 2015, 12.)

Itsenäisyyttä voidaan tukea erilaisten arjen taitojen harjoittelun, oppimisen ja omaksumisen kautta (Taulukko 1.) Arkiaskareita voidaan käyttää luontevana vuorovaikutus- ja kommunikaatioympäristönä, koska niitä on mahdollista sopeuttaa asiakkaan toimintakykyä vastaaviksi ja jakaa useammankin tekijän kesken joko yksilö-, pari- tai ryhmätehtäviksi. Arkiaskareet tarjoavat monipuolisia aistikokemuksia erilaisine tuoksuineen, makui-
neen, väreineen, äänineen, erilaisine liikkeineen, työasentoineen ja tarttumisotteineen. Elämässä tarvittavia arjen taitoja ovat esimerkiksi ruoan terveellinen annostelu, rahan käytön hallinta, sosiaalisten taitojen hallitseminen, kodinhoito, liikkuminen sekä ihmis-
suhteet. Aidoissa ympäristöissä tapahtuva arjen taitojen ylläpitäminen, vahvistaminen ja opetteleminen ovat erityisen tärkeää. (Kehitysvammaliitto 2016e).

5.2 Tuki terveyteen, hyvinvointiin ja sosiaalisiin suhteisiin

Ihmisen omille kokemuksille hyvän elämän määrittelemiseksi ollaan antamassa aikaisempaa enemmän painoarvoa. Kuitenkaan ei ole olemassa määrällistä mittaria, jolla kokemuksellista hyvinvointitietoa voitaisiin kerätä. Hyvinvointia voidaan määritellä myös tunteisiin liittyvän onnellisuuden tuntemuksen ja kognitioihin liittyvän tyytyväisyyden kokemuksen kautta, jotka voidaan erottaa kokemuksellisesta hyvinvoinnista. Hyvinvointi voidaan myös liittää yksilön tarpeiden sekä hänen käytössään olevien resurssien lisäksi yhteisöön ja erityisesti siinä toimimiseen. Elinvoimaisuutta voidaan säädellä yhteiskunnallisilla suhteilla. (Kainulainen 2014, 74.)

Ihminen tarvitsee muita ihmisiä kaikissa elämänsä vaiheissa. Sosiaaliset verkostot vaikuttavat monin tavoin terveyteemme. Tämän laatukriteerin olemme huomioineet asiakkaiden ryhmäjakoja suunniteltaessa (Taulukko 2.) Muiden ihmisten antama apu ja tuki kohentavat terveyttä. Sosiaalisesti aktiiviset ihmiset voivat keskimäärin paremmin kuin vähemmän aktiiviset. Sosiaalisten suhteiden ja niiden kautta saatavan tuen on jo pitkään tiedetty olevan yhteydessä fyysiseen ja psyykkiseen terveyteen. Tuki voi olla esimerkiksi henkistä tukea, käytännön apua, tietoa tai arvonantoa. Avun ja tuen saamisen lisäksi myös niiden antamisen on havaittu vaikuttavan myönteisesti terveyteen vähentämällä joidenkin sairauksien puhkeamista ja toisaalta nopeuttavan sairauksista toipumista. Toisilta ihmisiltä saatu tuki, neuvot ja apu, heidän tarjoamansa kontrolli tai läheisten ihmissuhteiden antama elämän tarkoituksellisuuden tunne voivat auttaa ja kannustaa huolehtimaan terveydestä esimerkiksi syömällä terveellisemmin. (Terveyskirjasto 2016.)

Käyttäytymisen ohella sosiaalinen tuki vaikuttaa myönteisesti myös tunteisiin ja mielialaan. Vaikka tässä yhteydessä onkin korostettu muiden ihmisten ja yhteisöjen merkitystä terveyden ja hyvinvoinnin edistäjinä, on syytä muistaa, etteivät kaikki vaikutukset ole aina myönteisiä. Muut ihmiset voivat myös kannustaa terveyttä vaarantaviin elintapoihin sekä aiheuttaa huolta ja mielipahaa. Sen sijaan hyvät ihmissuhteet, avun ja tuen saaminen ja antaminen sekä aktiivinen osallistuminen yhteiseen tekemiseen pidentävät ikää, edistävät terveyttä ja hyvinvointia. (Terveyskirjasto 2016.) Tarvittaessa suunnitellun toimintamallin ryhmäjakoja voidaan muuttaa niin, että se tukee kaikkien asiakkaiden hyvinvointia mahdollisimman hyvin.

5.3 Tuki valintojen ja suunnitelmien tekemiseen

Kehitysvammaisella henkilöllä on oikeus ja oma tahto sekä kyky tehdä päätöksiä omasta elämästään. Kaikki eivät kuitenkaan kykene tekemään päätöksiä itsenäisesti, vaan tarvitsevat siihen muiden ihmisten ja ympäristön tukea. Kehitysvammaisilla henkilöillä tuetun päätöksenteon tarvetta aiheuttavat erityisesti puutteelliset tiedon käsittelytaidot. Heillä voi olla vaikeuksia esimerkiksi asioiden havaitsemisessa, tiedon vastaanottamisessa ja

sisäistämässä sekä tiedon soveltamisessa uusissa tilanteissa. Kaikki haluavat jakaa kokemuksiaan ja kokea tulevansa kuulluiksi. Tietosuojan tai yksityisyyden suojan vuoksi tätä ei pidä sivuuttaa kehitysvammaisten ihmistenkään kohdalla. Kehitysvammaisilla henkilöillä ei välttämättä ole kokemusta valintojen ja päätösten tekemisestä, vaan asioita on ehkä päätetty heidän puolestaan, vaikka yksilökeskeistä työtötta ja yksilöllisiä suunnitelmia pidetään tärkeinä. Asiakkaat haluavat kehittää työtoiminnan sisältöjä ja käytäntöjä mielekkäämmiksi ja asiakaslähtöisemmiksi. (Laukkanen 2012, 25.) He voivat vaikuttaa vuosikellosta nousevien teemojen toteutukseen, antaa ideoita ideapankkiin sekä esittää omia toiveita päiväaikaisen toiminnan sisältöihin henkilökohtaisessa viikkosuunnitelmassa (Kuvio 1. ja Taulukko 3.) Näin asiakkaiden tekemät valinnat ja suunnitelmat perustuvat aidosti heidän toiveisiinsa ja kokemuksiinsa. Asiakkaan itsemääräämistä voidaan päiväaikaisessa toiminnassa lisätä tarjoamalla vaihtoehtoja ja mahdollisuuksia kokeilla uusia asioita yksilökeskeisen työtöteen ja aktiivisen tuen avulla. (Eronen 2013, 25.)

Tärkeintä on luoda ohjaajan ja asiakkaan välille turvallinen ja luottamuksellinen vuorovaikutussuhde, joka perustuu sanallisen ja sanattoman viestinnän kautta saavutettavaan keskinäiseen ymmärrykseen (Kinnunen-Kakko 2015, 40). Tietoa päätöksenteon tueksi voidaan hankkia esimerkiksi kokeilemalla eri asioita, analysoimalla hankittua tietoa ja kokemuksia sekä käyttämällä vertaistukea. Olennaisena osana valintojen ja suunnitelmien tekemistä ohjaaja tukee asiakasta ymmärtämään valintojensa seurauksia sekä arvioidaan ja hallitsemaan niihin sisältyviä riskejä ja vastuita. Jokaisella on myös oikeus vaihtaa mielipidettään, epäonnistua, tehdä vääriä valintoja ja saada näistä oppimiskokemuksia. (Kehitysvammaliitto 2016e.)

Kaksisuuntainen viestintä antaa asiakkaalle mahdollisuuden vuorovaikutussuhteisiin, aloitteiden tekoon, mielipiteisiin, valintoihin ja keskustelunavauksiin. Puhetta tukevien ja korvaavien kommunikaatiomenetelmien käyttö vaatii ohjaajilta suotuisaa asennetta ja ilmapiiriä, kiinnostusta, asiakkaan huomioimista, rinnalle pysähtymistä ja asiakkaan asemaan asettumista. Keskinäisen vuorovaikutuksen tärkeyden ymmärtämisen mahdollistaminen on käytettyjä menetelmiä tärkeämpää. Tärkeää on ymmärtää, ettei erilaisista menetelmistä ole apua, ellei ole jotain yhteistä viestittävää. Vuorovaikutuksellinen suhde voidaan luoda myös niiden asiakkaiden kanssa, jotka eivät puhu, viito tai käytä muita kommunikaatiomenetelmiä. Heidän kanssaan voidaan luoda yhteisiä merkityksiä asioille

esimerkiksi ylitulkitsemalla asiakkaan ääntelyä ja eleitä tai luomalla yhteisiä signaaleja. (Kinnunen-Kakko 2015, 41-42.)

5.4 Tuki palvelujen sisältöihin ja toimintatapoihin vaikuttamiseen

Palveluntuottaja vastaa tarjottavan päiväaikaisen toiminnan suunnittelusta ja toteuttamisesta. Kaupungin edustajat arvioivat yhteistyössä asiakkaan ja hänen lähi-ihmisensä kanssa palvelutarpeen. Toimintakeskuksen henkilökunta suunnittelee yhdessä asiakkaan kanssa hänen päiväaikaisen toimintansa toteutuksen ja sille asetetut tavoitteet. Asiakkaiden kokemukset toimivat myös työn kehittäjänä. Päiväaikaisessa toiminnassa asiakkaat voivat osallistua toiminnan suunnitteluun kertomalla spontaanisti omia toiveita päiväaikaisen toiminnan sisällöistä (Taulukko 1. ja Taulukko 3.) tai Minun elämäni suunnitelman päivittämisen yhteydessä. Toiminnan suunnitteluun ja arviointiin asiakkaat osallistuvat yhteisökokouksien ja Bikva-arviointimenetelmän kautta, jonka lähtökohtana ovat asiakkaiden omat näkemykset palvelun laadusta ja vaikuttavuudesta. Asiakkaat voivat vaikuttaa toimintatapoihin osallistumalla henkilöstön rekrytointiin esimerkiksi olemalla mukana haastattelutilanteessa sekä laatimalla haastattelukysymyksiä. Palveluntuottaja vastaa palveluprosessien etenemisestä suunnitelman mukaisesti sekä päiväaikaisen toiminnan tuoksellisuudesta.

5.5 Tuki muutoksiin ja siirtymävaiheisiin

Jokaisen ihmisen elämään liittyy erilaisia elämänvaiheita. Näitä ovat muun muassa itsenäistyminen, vanhempien luota omaan kotiin muuttaminen, työpaikan tai opiskelupaikan saaminen sekä eläkkeelle jääminen. Ihmisen elämäntilanne muuttuu myös monen-

laisten elämään liittyvien tapahtumien kautta, kuten asuinpaikan muutoksen, rakastumisen, uuden ystävyysuhteen tai läheisen poismenon myötä. Elämään liittyvien muutosvaiheiden kautta ihmisen elämään tulee uusia asioita, joita kohdatessaan jokainen käyttäytyy omalla yksilöllisellä tavallaan. Muutokset tuovat tulleessaan niin ilon, surun, innostuksen kuin ahdistuksenkin tunteita. Usein vaikeimpia elämänmuutoksia kohdatessamme tarvitsemme toisten apua ja tukea, vaikka yleensä ottaen selviydymmekin asioista itsenäisesti. (Kukkaniemi & Marjamäki 2011, 64.)

Ennakoitavissa olevien elämänmuutosten yhteydessä tuen aloittaminen on hyvä tehdä mahdollisimman varhain. Tällöin sekä kehitysvammaisen että hänen lähi-ihmisensä ovat paremmin valmiita tulevaan muutokseen sen kohdatessa. Yhteisön myönteinen asenne tukee muutoksen kohtaavaa kehitysvammaista, mutta myös lähi-ihmisten on hyvä saada apua ja tukea omien tunteidensa käsittelyyn sekä kohtaamiseen. On täysin luonnollista, että kehitysvammaisten kohtaamat elämänmuutokset herättävät heissä itsessään sekä heidän lähi-ihmisissä niin iloa ja onnellisuutta kuin pelkoa sekä epävarmuutta. (Kukkaniemi & Marjamäki 2011, 64-65.)

Päiväaikaisessa toiminnassa muutosvaiheisiin valmistaudutaan ennakkoon vuosikellon ja viikkosuunnitelman avulla (Kuvio 1. ja Taulukko 1.) Usein muutoksen käsittelemistä helpottavat ennakointi, tunteiden käsittely ja vertaistuki. Ihmisen elämässä joutuu kohtaamaan myös riskejä. Osa riskeistä voi tulla osaksi muutosta huomaamattaan ja osan riskeistä pystymme tiedostamaan jo ennakkoon. Myönteisen ajattelun kautta katsottuna riskit voidaan nähdä mahdollisuutena, tällöin elämä on täynnä mahdollisuuksia riskien sijaan. Täysivaltaiseen elämään kuuluu hallittujen riskien ottaminen tarvittaessa ja haluttaessa. (Kukkaniemi & Marjamäki 2011, 65-66.)

5.6 Tuki lähiyhteisöihin liittymiseen

Kehitysvammaisilla henkilöillä on oltava mahdollisuus saada tietoa ja tutustua lähiyhteisössä tarjolla oleviin mahdollisuuksiin ja palveluihin. Asiakkaiden osallistumista ja itseenäistä liikkumista tuetaan mahdollisuuksien mukaan. Asiakkaiden luottamusta vahvistetaan siihen, että lähiyhteisöjen mahdollisuudet ja palvelut ovat myös heitä varten. Kehitysvammaisia asiakkaita autetaan tutustumaan lähiyhteisöihin ja sen ihmisiin. Heitä tuetaan antamaan oma panoksensa esimerkiksi osallistumalla erilaisiin tapahtumiin, harrastekursseille sekä järjestötoimintaan. Tärkein tavoite on tukea asiakkaan osallisuutta ja omia valintoja. (Kehitysvammaliitto 2016e.) Päiväaikaisen toiminnan vuosikelloon (Kuvio 1.) kerätään lähiyhteisön menovinkkejä, joita hyödynnetään toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa.

5.7 Tuki merkityksellisissä sosiaalisissa rooleissa toimimiseen

Sosiaaliset roolit ovat henkilöön ja hänen asemaansa kohdistettuja odotuksia. Niitä voidaan tarkastella myös seuraamalla ryhmien toimintaa, koska jokainen ryhmä on ainutlaatuinen kokonaisuus ihmisten välisiä suhteita. Ryhmissä (Taulukko 2.) syntyy erilaisia rooleja, koska jokainen ihminen käyttäytyy eri tavoin erilaisissa ryhmissä ja silloin rooli on henkilöön kohdistuva toimintaodotus. Ihmiset voivat ohjautua sosiaalisiin rooleihin myös omien taitojensa tai kiinnostuksensa mukaisesti. (Sosiaalinen vuorovaikutus ja ryhmän toiminta i.a.)

Jokaiseen rooliin kohdentuu erilaisia odotuksia, jotka voivat olla joko oikeuksia tai velvollisuuksia. Jokainen ryhmän jäsen voi henkilökohtaisesti vaikuttaa siihen, miten hän ottaa vastaan rooliinsa kuuluvat odotukset. Yksittäisen ihmisen roolit voivat vaihdella ryhmän ja tilanteen mukaan. Ei ole olemassa sinänsä hyviä tai huonoja rooleja, vaan jokaisella roolilla on eri tehtävä ryhmän toiminnan kannalta. Selkeät roolit edesauttavat ryhmässä toimimista. Rooleja tulee tarkastella erityisesti tilanteessa, jossa uusi ryhmä

aloittaa toimintaansa, ryhmässä on epäselvyyksiä ja ristiriitoja tai ryhmässä aloittaa uusi jäsen. (Sosiaalinen vuorovaikutus ja ryhmän toiminta i.a.)

Päiväaikaisessa toiminnassa mukana olevia asiakkaita kannustetaan tunnistamaan, kokeilemaan ja harjoittelemaan sosiaalisia rooleja eri toimintaympäristöissä ja tilanteissa (Taulukko 1.) Tällaisia sosiaalisia rooleja voivat olla esimerkiksi vertaisen, ohjaajan, ystävän, sisaruksen, kuluttajan ja yhteisön jäsenen roolit. Moninaiset roolit tehdään arjessa näkyviksi ja niitä harjoitellaan. Päiväaikaisen toiminnan asiakkaat ovat aktiivisia toimijoita, jotka esimerkiksi tilaavat ja maksavat itse omat ostoksensa, selvittävät mahdolliset epäselvyydet ja saavat niihin tarvitsemansa tuen. (Kehitysvammaliitto 2016c.)

5.8 Tuki itseilmaisuuksiin ja luovuuteen

Päiväaikaisessa toiminnassa kehitysvammaisia asiakkaita kannustetaan kokeilemaan heille uusia asioita, jonka kautta he löytävät omia lahjojaan, kykyjään ja itseilmaisun keinojaan. He voivat toteuttaa omaa luovuuttaan ja itseilmaisuaan arjentaiteiden harjoittelun, liikunnan, käsitöiden, kuvataiteen, musiikin ja keittiötöiden avulla (Taulukko 1.) Onnistuminen, omien vahvuuksien löytäminen sekä positiivinen palaute vahvistavat itsetuntoa ja hyvinvointia. Konkreettinen tekeminen kehittää monia taitoja, joita tarvitaan päivittäisessä elämässä. Samalla ne antavat keinoja, tarjoavat suojaa kohdata ja käsitellä vaikeiden asioiden lisäksi kehittävät taitoja, joita tarvitaan esimerkiksi suhtautumisessa itseensä ja toisiin henkilöihin. Tässäkin työntekijän asenteella ja suhtautumisella asiakkaaseen on käytettävää toimintamuotoa suurempi merkitys. Työntekijän on tunnistettava asiakkaan vahvuudet (Taulukko 3.) Luovuuden ja itseilmaisun keinot voidaan nähdä yhtenä osa-alueena asiakkaan hyvinvoinnin edistämiseksi. Tarvittaessa henkilökunta voi tehdä yhteistyötä erilaisten luovien alojen toimijoiden ja ammattilaisten kanssa sekä hyödyntää lähiyhteisön tarjoamia mahdollisuuksia. (Heikkilä 2016, 88.)

5.9 Tuki opintoihin pääsemiseen

Kehitysvammaisella henkilöllä on yhtäläinen oikeus saada koulutusta. Peruskoulun jälkeen kehitysvammaisella nuorella on mahdollisuus valita omia kykyjään ja taitojaan vastaava koulutus. Koulutusvaihtoehtoja ovat ammatilliset oppilaitokset, erityisammattioppilaitokset tai ammatillinen lisä- ja täydennyskoulutus. Erityisammattioppilaitoksiin ja moniin muihin oppilaitoksiin on mahdollista järjestää lyhyitä kokeilujaksoja opiskelijoille, jotka eivät vielä tiedä minne hakisivat opiskelemaan tai niille, joilla ei ole vielä tietoa, mikä ala olisi heille juuri se oikea ja sopivin. (Kehitysvammaliitto 2016e.)

Ammatillisen perustutkinnon voi opiskella joko yleisessä ammatillisessa oppilaitoksessa tai ammatillisessa erityisoppilaitoksessa. Valmentavia koulutuksia ovat työhön ja itsenäiseen elämään valmentava koulutus (TELMA), jonka tavoitteena on kehittää opiskelijan työ- ja toimintakykyä ja edistää itsenäistä suoriutumista, sekä Ammatilliseen peruskoulutukseen valmentava koulutus (VALMA), jossa annetaan valmiuksia ammatillisiin perustutkinto-opintoihin. Nuorisotakuu koskee myös kehitysvammaisia nuoria. Nuorisotakuuseen sisältyy koulutustakuu, jonka tarkoituksena on taata kaikille peruskoulun päättäneille nuorille koulutuspaikka lukiossa, ammatillisessa oppilaitoksessa, oppisopimuskoulutuksessa, työpajassa, kuntoutuksessa tai muulla tavoin. (Kehitysvammaisten tukiliitto i.a.)

5.10 Tuki ammatillisiin opintoihin ja työhön pääsemiseen

Kehitysvammaisella henkilöllä on yhdenvertainen oikeus opintoihin ja työhön pääsemiseen. Tuki ammatillisiin opintoihin on käsitelty edellisessä kohdassa 5.9 tuki opintoihin pääsemiseen. Kehitysvammaisten työllistymistä tukevissa prosesseissa palvelujärjestelmän eri osien ja toimijoiden välinen yhteistyön on välttämätöntä, mikäli halutaan, että työllistymistä tukeva prosessi etenee asiakkaan tavoitteiden suuntaan joustavasti ja asiakasta tukien. Keskeinen rooli on myös yhteistyön ja verkostojen rakentamisella niin, että

asiakas saa tarvitsemansa palvelut ja etuudet sekä tuen työpaikkojen saamiseen ja työssä selviytymiseen. Asiakkaiden työllistymispolkujen monet vaiheet ja laaja palvelu- ja tuki- viidakko vaativat osaavaa ja perehtynyttä henkilöä tukemaan ja koordinoimaan työllistymisprosessia, joka usein edellyttää yhteistyötä sekä peruspalveluiden että oppilaitosten ja työnantajien kanssa. Työllistymisen suunnittelussa kehitysvammaista henkilöä voivat auttaa läheiset ja muut lähi-ihmiset tai työhönvalmentaja. Työhönvalmennuksen tavoitteena on löytää työllistyjän osaamista ja taitoja vastaava sekä hänen terveydentilaansa soveltuva palkkatyö. Päiväaikaisessa toiminnassa voidaan harjoitella ammatillisiin opintoihin tai työllistymiseen liittyviä taitoja. (Ryynänen & Sahlberg 2015, 3.)

6 OPINNÄYTETYÖN PROSESSI

6.1 Opinnäytetyön toteutus

Opinnäytetyön aihe syntyi keväällä 2016, kun toinen opinnäytetyön tekijöistä aloitti työskentelyn Puijonsarven palvelukodin johtajana. Samanaikaisesti hän aloitti keskustelun työelämäedustajan kanssa opinnäytetyön aiheesta, sillä ajatuksena oli tehdä opinnäytetyö kyseessä olevaan yksikköön. Savon Vammaisasuntosäätiön palvelujohtajalta tuli ehdotus opinnäytetyön aiheesta ja sen tarpeellisuudesta (Vilka & Airaksinen 2003, 82).

Opinnäytetyön toteutus alkoi lähdeaineiston keräämisellä. Syksyllä 2016 toinen opinnäytetyön tekijöistä aloitti sosionomiopinnot, ja koska opinnäytetyö ei ollut edennyt lähdeaineiston keräämistä pidemmälle, hän tuli mukaan opinnäytetyöprosessiin. Tässä vaiheessa hän otti enemmän vastuuta teoria-aineiston keräämisestä (Vilka & Airaksinen 2003, 56). Opinnäytetyöprosessin aikana perehdyimme kehitysvammaisten päiväaikaiseen toimintaan käyttäen lähdepohjana kirjallisia lähteitä ja aikaisempia tutkimuksia. Tämän jälkeen opinnäytetyön sisältö alkoi muodostua. Valitsimme tutkimusmenetelmäksi kehittämispainotteisen eli toiminnallisen opinnäytetyön, koska aiheemme käsittelee käytännön toiminnan ohjeistamista ja uudelleen järjestämistä. Toteutustavaksi valitsimme toimintamallin luomisen. Opinnäytetyössä teoriatieto yhdistyy käytännön toteutukseen. (Vilka & Airaksinen 2003, 9.) Toiminnallisen opinnäytetyön raportointi poikkeaa perinteisen tutkimusraportin otsikoista ja sisällöistä (Vilka & Airaksinen 2003, 84).

Laadukas opinnäytetyö, tässä tapauksessa päiväaikaisen toiminnan toimintamalli (Liite 1.) on riittävän perusteltu taustaltaan ja aiheeltaan. Opinnäytetyön aihe on ajankohtainen, tärkeä ja kaipaa kehittämistä. Opinnäytetyön aihe on muotoutunut työskentelyn edetessä ja lopullisen suunnan aihe sai Kuopion kaupungin päiväaikaisen toiminnan uudelleen organisointitarpeen muutoksesta talvella 2017. Puijonsarven palvelukodin järjestämän päiväaikaisen toiminnan sisällön uudelleen suunnittelun aikataulu määräytyi Kuopion kaupungin asettamien aikataulujen mukaisesti. Käytännössä uusi toimintamalli (Liite 1.) tuli

esitellä kaupungin edustajille neljän viikon sisällä tehtäväksi annosta. Näin lyhyeen aikatauluun ei oltu osattu varautua ja se osoittautui tiukaksi toteuttaa muun ennalta suunnitellun toiminnan ohessa. Tämän vuoksi aikataulu ei mahdollistanut tässä vaiheessa asiakkaiden ottamista suunnitteluprosessiin mukaan. Savon Vammaisasuntosäätiön yleiset päiväaikaisen toiminnan linjaukset suunniteltiin kahtena eri päivänä yhdessä Kuopion yksiköiden johtajien ja päiväaikaisen toiminnan ohjaajien kanssa. Tähän työskentelyyn osallistui toinen opinnäytetyön tekijöistä (Vilka & Airaksinen 2003, 56).

Puijonsarven palvelukodin henkilökunnan kanssa keskusteltiin palvelukodin viikkopalaaverin yhteydessä päiväaikaisen toiminnan sisällöistä ja siitä, mitä he odottavat toimintamallilta. Tämän pohjalta opinnäytetyön tekijät keskustelivat ja pohtivat, mitä aiheita toimintamallissa tulisi käsitellä. Pohdimme myös, millainen toimintamallin tulisi olla. Henkilöstön toiveena oli, että toimintamalli olisi yksinkertainen ja selkeä sekä tarvittava tieto olisi helposti löydettävissä.

Toimintamalli (Liite 1.) luotiin yhdessä Puijonsarven palvelukodin päiväaikaisen toiminnan ohjaajan kanssa ja siihen käytettiin kaksi työpäivää. Tähän kehittämisprosessin vaiheeseen osallistui toinen opinnäytetyön tekijöistä, koska se oli luonnollinen osa hänen työtehtäviään (Vilka & Airaksinen 2003, 56). Toimintamallin suunnittelussa käytettiin apuna Exel laskentataulukko-ohjelmalla, joten tehtyjä suunnitelmia on helppo muokata toiminnan tarpeen mukaan myös tulevaisuudessa. Toimintamallin päivittämisen tekevät jatkossa Puijonsarven toimintakeskuksen päiväaikaisen toiminnan ohjaajat tai palvelukodin ja toimintakeskuksen johtaja.

Toimintamallin luominen aloitettiin suunnittelemalla päiväaikaisen toiminnan vuosikello (Kuvio 1.), joka toimii päiväaikaisen toiminnan ohjaajille toiminnan suunnittelun perustana (Savon Vammaisasuntosäätiö 2017c.) Vuosikellon suunnittelussa otettiin huomioon kalenterista ja vuodenaajoista nousevat teemat sekä lähiyhteisön tarjoamat mahdollisuudet. Vuosikellon lisäksi tehtiin erillinen päiväaikaisen toiminnan idea- ja teemapankki, jota voidaan jatkaa toiminnan käynnistyessä ja kehittyessä.

Päiväaikaisen toiminnan sisällöt suunniteltiin viikkosuunnitelmaan, johon määriteltiin viikonpäivien mukaiset teemat (Taulukko 1.) Näitä teemoja ovat arjen taitojen ohjaus ja harjoittelu, teeman mukainen/ajankohtainen vuosikellosta nousevat toiminta, liikunta ja

fyysisen toimintakyvyn ylläpitäminen. (Savon Vammaisasuntosäätiö 2017c.) Kulttuuri-painotteista luovaa toimintaa osalle asiakkaista toteuttavat kahtena päivänä viikossa Puijonsarven palvelukodin ohjaajat Päätalon tiloissa. Asiakkaiden ryhmäjako suunniteltiin palvelusuunnitelmissa olevien päivätoimintapäivien mukaisesti (Taulukko 2.) Jaottelussa ryhmien koko haluttiin pitää mahdollisimman pienenä ja löytää sellaiset henkilöt, jotka hyötyisivät samassa ryhmässä toimimisesta. Päiväaikaisen toiminnan suunnitelmaan saatiin luotua myös erilliset miesten ja naisten ryhmät.

Jokaiselle päiväaikaisessa toiminnassa mukana olevalle asiakkaalle laadittiin yksilöllinen lukujärjestys, joka sisältää asiakkaan omat toiveet, toiminnan tavoitteet, toimenpiteet ja toiminnan arvioinnin (Taulukko 3.) Jotta suunnitelmasta saatiin mahdollisimman toimiva ja palvelukodin arkea tukeva kokonaisuus, oli tarpeellista suunnitella myös niiden asiakkaiden kotipäivät, jotka eivät osallistu päiväaikaiseen toimintaan toimintakeskuksessa (Taulukko 4.) Kotipäivä on asiakkaan vapaapäivä, jonka sisältö muodostuu arjen askareista. Suurin osa Puijonsarven palvelukodin asiakkaista tarvitsee runsaasti henkilökunnan ohjausta ja tukea arjen askareista selviytymiseen. Tämä vaikuttaa henkilöstöresursien kohdentamiseen. Lisäksi ruokailuajankohdat suunniteltiin kahteen eri ryhmään, jotta ruokailutilanne säilyisi mahdollisimman rauhallisena (Taulukko 5.) Puijonsarven toimintakeskuksen henkilökunnalla on käytössä asiakkaita koskevista suunnitelmista nimelliset versiot. Henkilökunta arvioi toimintamallin käytettävyyttä ja tarvittavia muutoksia kolmen kuukauden välein.

Ennen päiväaikaisen toiminnan organisoinnin muutosta toinen opinnäytetyön tekijöistä esitteli suunnitellun toimintamallin tilaajakunnan neuvottelussa. Tämän jälkeen Kuopion kaupungin edustaja tiedotti puhelimitse asiakkaiden lähi-ihmisiä tulevasta muutoksesta. Seuraavaksi Kuopion kaupunki ja Savon Vammaisasuntosäätiö kutsuivat kirjeitse lähi-ihmiset yhteiseen keskustelutilaisuuteen. Tilaisuudessa esiteltiin muiden Savon Vammaisasuntosäätiön päiväaikaisen toiminnan suunnitelmien lisäksi tässä opinnäytetyössä suunniteltu toimintamalli. Toimintamallin esitteli toinen opinnäytetyön tekijöistä.

7 POHDINTA

Mielestämme mielekästä päiväaikaista toimintaa suunniteltaessa on tärkeää huomioida itsemääräämisoikeuden toteutuminen, asiakaslähtöisyys ja asiakkaiden toimintakyky, jotka lisäävät asiakkaiden hyvinvointia. Toiminnan vaikuttavuutta on tärkeää arvioida säännöllisesti. Tavoitteiden asettelussa tulisi saada asiakkaiden toiveita enemmän esille tuetun päätöksenteon keinoin ja ottaa huomioon asiakkaan vahvuudet sekä mahdolliset toiminnan kehittämiskohteet. Tärkeää on monipuolisen toiminnan lisäksi kiinnittää huomiota asiakkaan yksilölliseen ohjaukseen sekä henkilökohtaiseen kohtaamiseen. Tämä vaatii läsnäoloa, aikaa, luottamusta, sitoutumista ja hyväksyvää ilmapiiriä.

Kiinnittämällä enemmän huomiota päiväaikaisen toiminnan paikan ja toiminnan sisällön valintaan, päästäisiin mielestämme suotuisampiin ratkaisuihin, joista hyötyisivät sekä asiakkaat että työntekijät. Tiiviisti neljän seinän sisällä tapahtuvan päiväaikaisen toiminnan tilalle tarvitaan enemmän liikkuvia/jalkautuvia päiväaikaisia toimintoja, jotka lisäävät osallisuutta yhteiskuntaan. Suurissa ryhmissä tapahtuvan toiminnan aika on ohi, sillä se ei vastaa asiakkaan yksilöllisiin tarpeisiin. Kehitysvammaisten odotettu elinikä on aikaisempaa korkeampi ja se vaikuttaa päiväaikaisten toimintojen sisältöjen suunnitteluun ja kehittämiseen asiakkaiden kronologisen iän mukaisesti. Mielestämme hyvä suuntaus on se, että päivä- ja työtoimintakeskuksissa on luovuttu perinteisistä alihankintatöistä ja siirrytty monipuolisempiin, asiakkaat paremmin huomioiviin tekemisen vaihtoehtoihin.

Päiväaikaisen toiminnan suunnitelmallisuudessa korostuu myös toiminnan säännöllinen arviointi yhteisesti asetettujen tavoitteiden toteutumisesta suhteessa asiakkaan omiin tavoitteisiin sekä palvelusuunnitelmiin. Asiakkaan saama jatkuva tuki sekä moniammatillinen, toimiva, avoin ja aktiivinen yhteistyö eri tahojen välillä on erityisen tärkeää. Mielekkään päiväaikaisen toiminnan mahdollistavat ammattitaitoiset, motivoituneet, osaavat, innostuneet, työhönsä sitoutuneet työntekijät, joilla on aikaa, kiinnostusta ja osaamista havainnoida asiakkaiden viestejä.

Mielestämme päivä- ja työtoimintojen kokoaminen saman lain alle (laki heikossa työmarkkina-asemassa olevien henkilöiden sosiaalisesta kuntoutuksesta) on tarpeellista,

jotta nykyisen lainsäädännön pirstaleisuus poistuisi. Kehitysvammaisten työllistyminen avoimille työmarkkinoille on äärimmäisen vaikeaa. Mielestämme sen sijaan olisi tärkeämpää keskittyä henkilöiden hyvinvoinnin, toimintakyvyn ja osallisuuden tukemiseen.

Somera ja Tainala ovat opinnäytetyössään päätyneet meidän kanssamme samanlaiseen johtopäätökseen eli kehitysvammaisten perinteinen työ- ja päivätoiminnan malli on aikansa elänyt ja kaipaa muutosta. Lisäksi he toteavat, että kehitysvammaisten ammatilliselle koulutukselle ei ole käyttöä arjessa, koska työ- ja päivätoiminta saattaa jäädä koko elämänmittaiseksi ”työuraksi”. Tämä siitä huolimatta, että työtoiminnan pitäisi toimia polkuna työelämään. Somera ja Tainala ovat samaa mieltä Kehitysvammaliiton kanssa siitä, että vaikeimmin vammaiset henkilöt tarvitsevat jatkossakin päivätoimintaa, koska heillä ei ole mahdollisuutta sijoittua avoimille työmarkkinoille. Olemme myös samaa mieltä heidän kanssaan siitä, että päiväaikaisen toiminnan sisällöt kaipaavat uudistamista. (Somera & Tainala 2015, 68)

Kautto on tutkimuksessaan todennut, että toiminnan suunnittelussa tulee ottaa huomioon asiakkaan, lähityöntekijöiden ja verkoston näkemykset. Toiminnan tavoitteet tulee tuoda tiedoksi koko palvelukodin ja toimintakeskuksen henkilökunnalle yhteisten käytäntöjen ja työmenetelmien sopimiseksi. Mukana olevat ihmiset suuntautuvat osaamisen kehittämiseen, kun heillä on tiedossaan kehittämistyön suunta ja tarkoitus. Työn merkityksen kautta muodostuvat tavoitteet, mihin pyritään. Työ hahmottuu mielekkääksi kokonaisuudeksi yhteisen näkemyksen vahvistuessa. (Kautto 2016, 33.) Näistä argumenteista olemme Kauton kanssa samaa mieltä, koska samanlaisia havaintoja olemme tehneet myös omassa esimiestyössämme (Vilka & Airaksinen 2003, 79).

7.1 Eettisyys ja luotettavuus

Opinnäytetyöprosessin eettinen asenne ohjaa aiheen valinnassa, tiedonhankinnassa, aiheesta puhumisesta sekä tulosten soveltamisesta eli tämä osoittaa hyvää tieteellistä käytäntöä (Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 2007, 23). Se on tapa, jolla tekijät suhtautuvat

työhönsä ja noudattavat yleisiä rehellisyyden periaatteita opinnäytetyöprosessin aikana. (Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010, 11-12.) Valitsimme opinnäytetyöksi aiheen, jonka koimme itsellemme tärkeäksi, ja josta uskoimme olevan hyötyä työyhteisöillemme. Kehitysvammaisten elämään liittyvät asiat ovat lähellä sydäntämme. Tämä ohjasi meitä koko opinnäytetyöprosessin ajan. Eettinen osaaminen on taito, joka kypsyy ja kehittyy työkokemuksen ja eri ammattiryhmien välisen yhteistyön myötä (Talentia 2017, 3). Meidän täytyi miettiä ammatillista etikkaamme sosiaali- ja terveystieteiden ammattilaisina sekä esimiehinä.

Sosiaalialalla korostuu velvollisuus asettua yhteiskunnassa heikoimmassa asemassa olevien ihmisryhmien puolelle ja puolustaa heidän etujaan. Sosionomin täytyy puolustaa asiakkaansa ihmisoikeuksia ja ihmisarvoa sekä kunnioittaa asiakkaan oikeutta tehdä omia valintoja. Samalla tulee kyseenalaistaa omaa toimintaansa ja yhteiskunnallista päätöksentekoa. (Talentia 2017, 3.)

Terveystieteiden ammattihenkilön tehtävänä on edistää ja ylläpitää terveyttä, ehkäistä sairauksia sekä lievittää kärsimystä. Sairaanhoidaja auttaa ihmisiä eri elämäntilanteissa ja palvelee yksilöiden lisäksi perheitä ja yhteisöjä. Samalla hän pyrkii tukemaan ja lisäämään heidän omia voimavarojaan sekä parantamaan elämän laatua. Ihmisen arvokkuutta arvostetaan ja huomioidaan hänen arvot, vakaumus ja tavat. Sairaanhoidaja kunnioittaa asiakkaan itsemääräämisoikeutta ja antaa hänelle mahdollisuuden osallistua itseään koskevaan päätöksentekoon. (Sairaanhoidajaliitto i.a.)

Eettisesti toimiva johtaja on välittävä ja oikeudenmukainen. Hän tarkastelee päätöksentekoaan ja toimintaansa useista eri näkökulmista niin taloudellisesti, sosiaalisesti kuin ympäristön ja sidosryhmien kannalta. Esimiehen tulee olla tietoinen omista ja yrityksen arvoista. Eettinen johtaminen edellyttää omaa ajattelua ja laajojen kokonaisuuksien hahmottamista. Eettinen johtaminen lisää hyvinvointia ja vähentää vahingollisia asioita (Valtiokonttori 2009, 4-6). Mielestämme onnistuimme hyvin noudattamaan ammattialoistamme ja asemastamme nousevia eettisiä periaatteita opinnäytetyön aiheen valinnassa ja myös sen toteutuksen aikana.

Opinnäytetyön subjektit ovat Puijonsarven palvelukodissa asuvia kehitysvammaisia henkilöitä, joten tekijöiden täytyi tarkasti pohtia opinnäytetyön eettisyyttä. Eronen toteaa, että tutkimuksen etiikkaan tulee kiinnittää erityistä huomiota, kun tutkimuksen kohteena

on erityisryhmä (Eronen 2013, 83). Halusimme tehdä opinnäytetyöstä kehitysvammaisten ihmisarvoa ja itsemääräämisoikeutta kunnioittavan työn, vaikka he eivät itse osallistuneet toimintamallin luomiseen. Koimme, että meillä oli riittävä perehtyneisyys ja asiantuntijuus toimia ikään kuin asiakkaiden äänenä. Toimintamallin kehittämisen kannalta kehitysvammaisten henkilöiden osallistuminen ei ollut oleellista tässä opinnäytetyössä (Hirsjärvi ym. 2007, 25).

Aiheesta löytyi jonkin verran tutkittua tietoa opinnäytetöiden ja pro gradujen muodossa. Löysimme yhden ylemmän ammattikorkeakoulutasoisen opinnäytetyön, joka koski päiväaikaisen toiminnan järjestämistä. Mielestämme työmme teoriapohja olisi kaivannut myös tieteellistä näyttöä päiväaikaisen toiminnan järjestämisestä. Päiväaikainen toiminta on käsitteenä vielä uusi, joten eniten siihen löytyi tietoa internetistä. Internet-lähteenä käytimme vain virallisia ja yleisesti tunnettuja sivustoja. Tärkeää on myös suhtautua kriittisesti lähteisiin ja tarkistaa lähteen soveltuvuus, luotettavuus ja kirjoittajan tunnettavuus sekä lähteen ikä. (Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010, 11-12.)

7.2 Opinnäytetyön arviointi

Kehitysvammaisten päivätoiminnasta on tehty opinnäytetöitä. Varsinaisesti päiväaikaista toimintaa koskevia opinnäytetöitä löytyi yksi kappale. Päiväaikaisesta toiminnasta on sen sijaan tarjolla paljon käytännön toteuttamiseen liittyvää tietoa. Opinnäytetyöprosessin aikana perehdyttiin aikaisempiin opinnäytetöihin ja tutkimuksiin. Opinnäytetyön haasteena oli löytää teoreettista, tutkittua tietoa aiheesta. Käytetyt lähteet olivat laadukkaita, luotettavia sekä mahdollisemman tuoreita. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 72-73.)

Aiheen rajaamista pohdittiin koko opinnäytetyön prosessin ajan. Aihetta jouduttiin rajaamaan aineiston keruun yhteydessä. (Hirsjärvi ym. 2007, 81.) Päädyimme kuitenkin rajaamaan opinnäytetyön aiheen yhteistyötahon toiveiden mukaisesti. Tämän myötä painopiste siirtyi toiminnan laadullisuuden painottamiseen. Aihetta olisi voinut rajata vieläkin tarkemmin, mutta silloin työstä olisi jäänyt pois sellaisia asioita, joita nähtiin tärkeäksi

tuoda esille. Opinnäytetyön edetessä tuotettua tekstiä luetettiin ohjaavalla opettajalla useampaan kertaan palautteen saamiseksi ja opinnäytetyöraportti muuttui työn edetessä useampaan kertaan (Vilkkä & Airaksinen 2003, 68; 83). Lähdeaineistoa etsittiin kirjastosta ja internetistä.

Opinnäytetyö tekeminen vaati molempien tekijöiden pitkäjänteistä sitoutumista. Opinnäytetyötä tehtiin työn, perhe-elämän ja opintojen lomassa. Opinnäytetyöprossin haasteena oli tekijöiden rajallinen aika opinnäytetyön tekemiseen ja opinnäytetyön ohjaavan opettajan vaihtuminen kesken prosessin. Yhteisen ajan löytyminen työn tekemiseen sujui kuitenkin suhteellisen helposti, koska asumme samalla paikkakunnalla. Tekijöillä oli koko työskentelyn ajan yhteinen näkemys opinnäytetyön tavoitteista, sisällöstä ja etenemisestä. Opinnäytetyötä on tehty enimmäkseen yhdessä, mutta myös itsenäisesti. Yhdessä tekemisen kautta opinnäytetyöstä on tullut yhtenäinen kokonaisuus. Prosessin aikana saamamme palautteen perusteella ymmärsimme, että työn aihe on meille läheinen ja tuttu sekä osa asioista oli meille itsestään selviä. Olemme pyrkineet ottamaan saamamme palautteen huomioon niin, että lukijalle välittyisi opinnäytetyön kokonaisuus paremmin. Opinnäytetyön tekemisessä hyödynnettiin Office365-portaalia, Word-tekstinkäsittelyohjelmaa sekä Skypeä. Parityöskentely koettiin hyvänä kannustimena työn etenemisessä. Opinnäytetyön edistymistä on ohjannut oppilaitoksen opinnäytetyöaikataulu.

Opinnäytetyön prosessin aikana halusimme syventää osaamistamme, joten opinnäytetyön päämääränä oli vahvistaa ammatillista kasvuamme, tukea tutkivan työotteen kehittymistä, vahvistaa tutkimus- ja kehittämistaitojamme sekä luoda uusia käytäntöjä ja toimintamalleja. Lisäksi opinnäytetyömme päämääränä oli kehittää ja osoittaa valmiuksiamme tiedon soveltamisessa ja asiantuntijatehtävissä toimimisessa. Nämä tekijät nousevat Diakonia-ammattikorkeakoulun opinnäytetöiden tavoitteesta, jotka tulevat ammattikorkeakoululaista ja koulukohtaisista osaamisvaatimuksista. (Diakonia ammattikorkeakoulu 2010, 22.)

Olemme tyytyväisiä, että opinnäytetyömme on työelämälähtöinen ja ajankohtainen. Opinnäytetyön aihe on noussut konkreettisesti työstämme ja sen kehittämisestä. Mielestämme onnistuimme Puijonsarven palvelukodin päiväaikaisen toiminnan uudistamisessa sekä loimme selkeän ja toimivan toimintamallin, jota on helppo päivittää toiminnan muuttuessa. Koemme, että voimme syventää työkokemuksiemme myötä syntynyttä asiantuntemustamme, koska molempien opinnäytetyön tekijöiden johtamissa yksiköissä tarjotaan

päiväaikaista toimintaa. Mielestämme sosiaalialan ja hoitotyön opiskelijoiden yhteinen opinnäytetyö on työtä rikastuttava lähtökohta. Se avartaa osaamista ja auttaa ymmärtämään asioita eri näkökulmista. Lisäksi se kehittää moninäkökulmaisuuksi. Hoitotyön näkökulma jäi tässä opinnäytetyössä sosiaalialaa suppeammaksi, mutta se oli mielestämme perusteltua. Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet painottuvat enemmän sosiaalialalle. Hoitotyön koulutus antaa mahdollisuuden työskennellä myös sosiaalialan työtehtävissä. Puijonsarven palvelukodissa ja toimintakeskuksessa ei toteuteta kliinistä hoitotyötä.

Opinnäytetyön tekijät hyödynsivät opinnäytetyön sisällön suhteen myös omaa kokemustaan kehitysvammaisten päiväaikaisen toiminnan järjestämisestä. Valmis opinnäytetyö tallennetaan Savon Vammaisasuntosäätiön Fronterin opinnäytetyörekisteriin, josta se on kaikkien työntekijöiden hyödynnettävissä.

Toimintamallista saadut ensimmäiset käyttökokemukset ovat osoittautuneet lupaaviksi. Asiakkaiden mielipiteitä uusista päiväaikaisen toiminnan järjestelyistä on kysytty Puijonsarven palvelukodin yhteisökokouksessa ja palaute on ollut pelkästään positiivista. Asiakkaat ovat olleet erityisen tyytyväisiä siihen, että päiväaikainen toiminta siirtyi Savon Vammaisasuntosäätiön järjestämäksi. Asiakkaat kertoivat toiminnan sisällön olevan monipuolista ja tuovan vaihtelua elämään.

Savon Vammaisasuntosäätiön vs. palvelukodin ja toimintakeskuksen johtaja, jonka vastualueena on organisaation päiväaikaisten toimintojen kehittäminen, on arvioinut opinnäytetyömme erittäin ajankohtaiseksi. Hänen mukaansa laatukriteerit ovat avattu hyvin ja ne palvelevat käytännön työtä. Laatukriteereistä on hänen mukaansa hyötyä kaikille Savon Vammaisasuntosäätiön yksiköille. Opinnäytetyö on erinomainen pohja jatkokehittämiseksi. Jatkotutkimusaiheita voisivat olla, miten itsemääräämisoikeus on vaikuttanut päiväaikaisen toiminnan sisältöihin ja asiakkaisiin? Miten laatukriteerit ovat tukeneet asiakkaan aitoa osallisuutta päiväaikaiseen toimintaan? Opinnäytetyö sisältää arvokasta tietoa ja sitä kannattaa markkinoida oppilaitoksille jatkotutkimuksia varten. (Anna-Mari Eskelinen, henkilökohtainen tiedonanto 19.4.2017.)

Savon Vammaisasuntosäätiön palvelujohtaja on arvioinut opinnäytetyömme vahvasti käytännön tarpeesta lähteväksi. Aihe on organisaatiossa hyvin ajankohtainen ja sillä on ollut merkittävä hyödynnettävyysarvo jo opinnäytetyöprosessin aikana. Opinnäytetyössä

rakennettu päiväaikaisen toiminnan malli on johdettu kehitysvamma-alan keskeisistä arvoista ja laatukriteereistä. Alan keskeinen diskurssi on löydetty opinnäytetyön viitekehukseen. Päiväaikaisen toiminnan malli on rakennettu systemaattisesti ja perustellusti, ja esitystapa on selkeä. Opinnäytetyössä näkyy vahva ammattiosaaminen ja asiakaslähtöisyys. Toinen opinnäytetyön tekijöistä on esittänyt mallin tilaajakunnan neuvottelussa ja läheistenillassa. Esitys on ollut vakuuttava ja päivätoiminnan laatu on tullut selvästi esille. Tilaajakunnalta on tullut paljon positiivista palautetta päivätoiminnan suunnittelusta. Opinnäytetyössä esitetty malli on ansiokas. (Sari Kokkonen, henkilökohtainen tiedonanto 29.4.2017.)

LÄHTEET

- American Association on Intellectual and Developmental Disabilities 2017. Viitattu 16.4.2017. <http://aaid.org/intellectual-disability/definition#.WPNRfoiGNPZ>
- Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja 2010. Kohti tutkivaa ammattikäytäntöä. Opas Diakonia-ammattikorkeakoulun opinnäytetöitä varten. Katsauksia ja aiheistoja 17. Helsinki: Diakonia ammattikorkeakoulu.
- Eronen, Minna 2013. Henkilökohtainen budjetointi kehitysvammaisten henkilöiden työ- ja päivätoiminnoissa. Metropolia Ammattikorkeakoulu. Sosionomi (ylempi amk). Sosiaaliala. Opinnäytetyö.
- Eskelinen Anna-Mari 2017. Vs. palvelukodin ja toimintakeskuksen johtaja. Savon Vammaisasuntosäätiö. Kuopio. Henkilökohtainen tiedonanto 19.4.2017.
- Heikkilä, Lauriina 2016. Luovuuden ja itseilmaisun avulla kiinni työelämässä? Taito- ja taideaineiden merkitys syrjäytymisen ehkäisemisessä. Itä-Suomen yliopisto. Filosofinen tiedekunta. Kasvatustieteen pro gradu-tutkielma.
- Heino, Taina 2016. Kehittämispainotteinen opinnäytetyö. Luento Tutkimus ja kehittäminen 2-seminaarissa 12.8.2016. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Fronterin oppimateriaali.
- Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2007. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Hyvärinen, Hannu 2011. Asiakaslähtöisyyden moniulotteisuus ja toteutumisen haasteet asiantuntijoiden näkemänä. Itä-Suomen yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta. Sosiologian pro gradu-tutkielma.
- Innokylä i.a. Viitattu 11.3.2017. <https://www.innokyla.fi/kehittaminen/toimintamalli>.
- Kainulainen, Sakari 2014. Mitä uutta kokemuksellisuus tuo hyvinvoinnin käsitteeseen ja käyttöön? Teoksessa: Nieminen Ari, Tarkiainen Ari & Vuorio Elina (toim.). Kokemustieto, hyvinvointi ja paikallisuus. Turku: Turun ammattikorkeakoulu.
- Kajanoja, Jouko 2011. Hyvinvoinnin ymmärtämisen suuntaukset. Hyvinvointitutkimuksen workshop 9-10.3.2011 Pieksämäki. Viitattu 26.2.2016. <https://www2.uef.fi/documents/1196685/1315505/esitys+Jouko+Kajanoja.pdf/e84fd244-dd97-44cf-870e-1b42377e37c7>.
- Kaski, Markus & Manninen, Anja & Pihko, Helena 2012: Kehitysvammaisuus. Helsinki: Sanoma Pro.

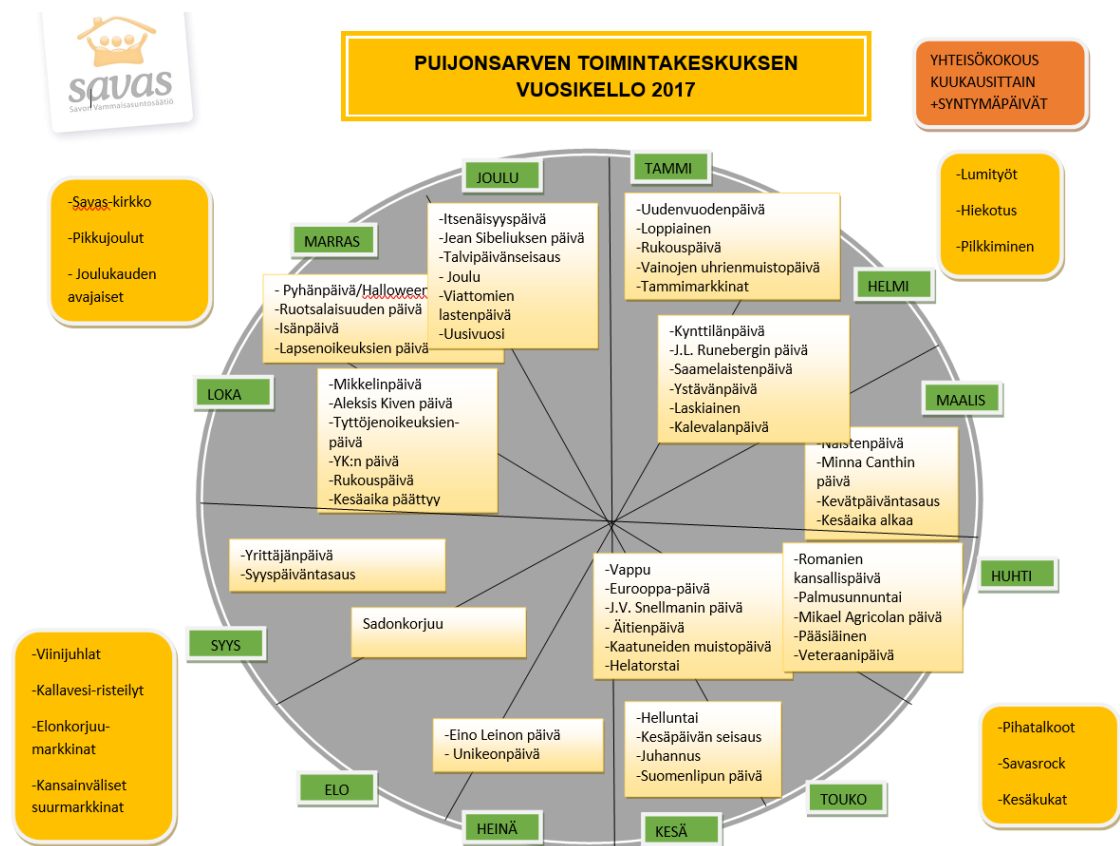
- Kautto, Marianna 2016. Toimintaympäristö muutoksessa – Yhteisen näkemyksen rakentaminen kehitysvammaisten päiväaikaisesta toiminnasta. Savonia Ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveystieteiden kehittäminen ja johtamisen koulutusohjelma. (ylempi amk). Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala. Opinnäytetyö.
- Kehitysvamma-alan asumisen neuvottelukunta 2015. Työn ja päivätoiminnan valio-kunta. Laatu-kriteerityöryhmä. Suomen malli 13.3.2015. Viitattu 7.11.2016. http://www.kvank.fi/wp-content/uploads/KVANK_TP-valio-kuntaatukriteerity%C3%B6ryhm%C3%A4_13.3.2015_Muistio_Liite-1.pdf.
- Kehitysvammaliitto 25.4.2016a. Sosiaaliset roolit. Viitattu 19.3.2017. <http://verneri.net/yleis/sosiaaliset-roolit>.
- Kehitysvammaliitto 4.3.2016b. Tuettu päätöksenteko. Viitattu 25.4.2016. <http://verneri.net/yleis/tuettu-paatoksenteko>.
- Kehitysvammaliitto 30.11.2016c. Osallisuuden ja työn laatu-kriteerit. Viitattu 30.1.2017. <http://verneri.net/yleis/osallisuuden-ja-tyon-laatu-kriteerit>.
- Kehitysvammaliitto 2.6.2016d. Vammaissopimuksen sisältö tiivistettynä. Viitattu 1.4.2017. <http://verneri.net/yleis/vammaissopimuksen-sisalto-tiivistettyna>.
- Kehitysvammaliitto 11.6.2015e. Kehitysvammaisuus. Viitattu 18.3.2017. <http://www.kehitysvammaliitto.fi/suomeksi/tietoa-liitosta/kehitysvammaisuus/>.
- Kehitysvammaliitto 15.3.2017f. Itsemääräämisoikeus. Viitattu 19.3.2017. <http://verneri.net/yleis/itsemaaraamisoikeus>.
- Kehitysvammaliitto 15.3.2017g. Mitä kehitysvammaisuus on? Viitattu 19.3.2017. <http://verneri.net/yleis/mita-kehitysvammaisuus-on>.
- Kehitysvammaisten tukiliitto 2009. Julkilausuma henkisestä hyvinvoinnista. Viitattu 14.4.2017. <http://www.kvtl.fi/fi/me-itse/tavoitteemme/julkilausumat/#Henkinen%20hyvinvointi>.
- Kehitysvammaisten tukiliitto 2015. Muutoksen edessä. Ajankohtaista työn ja päivätoiminnan saralla. Työelämä on kaikille ja kaikkia varten-seminaariluento Pieksämäki 17.11.2015. Tuloste on tekijöiden hallussa.
- Kehitysvammaisten tukiliitto Sosiaaliturvaopas 2017. Viitattu 11.3.2017. <http://www.kvtl.fi/media/Julkaisut/Oppaat/Sosiaaliturvaopas.pdf>.
- Kehitysvammaisten tukiliitto i.a. Viitattu 19.3.2017. <http://www.kvtl.fi/fi/opiskelu-peruskoulun-jalkeen/peruskoulun-jalkeen/>.
- Kinnunen-Kakko, Marjo 2015. Mahdollistava lähimmäisyys ja arkeistava aistityö. Rinnekotisäätiön julkaisusarja 1. Espoo: Rinnekoti-säätiö.

- Kokkonen, Sari 2017. Palvelujohtaja. Savon Vammaisasuntosäätiö. Kuopio. Henkilökohtainen tiedonanto 29.4.2017.
- Kukkaniemi, Petteri & Marjamäki, Katja 2011. Riskinä hyvä elämä. Teoksessa Aktiivinen tuki. Näkymiä tukea tarvitsevan henkilön osallisuuteen. Kehitysvammaisten palvelusäätiö. Tampere: Kehitysvammaisten palvelusäätiö.
- Kuopion kaupunki 13.5.2016. Kehitysvammaisten asumispalvelujen palvelukuvaus.
- Labquality 2017 i.a. Viitattu 30.4.2017. <https://www.labquality.fi/auditointi-ja-sertifiointi/shqs-laatuohjelma-tie-jatkuvaan-parantamiseen/>
- Laki kehitysvammaisten erityishuollosta 23.6.1977/519. Viitattu 12.3.2017. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1977/19770519>.
- Laki kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain muuttamisesta 381/2016. Viitattu 12.8.2016. <http://stm.fi/documents/1271139/2044491/Muistio+kehitysvammalain+muutosta+koskevista+perusteluista+7.6.2016.pdf/19378aa0-f297-4d7d-a42a-3d940764d841>.
- Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 22.9.2000/812. Viitattu 12.3.2017. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2000/20000812?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=Laki%20sosiaalihuollon%20asiakkaan%20asemasta%20ja%20oikeuksista>.
- Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista 3.8.1992. Viitattu 12.3.2017. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1992/19920734>.
- Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista. 3.4.1987/380 ja 22.12.2006/1267. Viitattu 12.3.2017. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1987/19870380> ja <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2006/20061267>.
- Laukkanen, Päivi 2012. Kehitysvammaisten työtoiminnan kehittäminen asiakaslähtöisesti. Mikkelin ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Ollikainen, Anna-Maija 2016. Hyvinvoinnin ulottuvuudet aikuisen näkökulmasta. Tampereen yliopisto. Terveystieteiden yksikkö. Hoitotiede. Pro gradu-tutkielma.
- Rouhiainen Ville-Pekka & Viinamäki Katri 2015. Osallisuuden portaat kehitysvammaisten työ- ja päivätoiminnassa. Satakunnan ammattikorkeakoulu. Kuntoutuksen koulutusohjelma. Opinnäytetyö (YAMK).
- Ryynänen, Milla & Sahlberg, Anne 2015. Työelämän päämies 2. Opas työnantajille kehitysvammaisen tai erityistä tukea tarvitsevan henkilön työllistämiseen. Raha-automaattiyhdistys.

- Sairaanhoidajaliitto i.a. Sairaanhoidajan eettiset ohjeet. Viitattu 16.4.2017. <https://sairaanhoitajat.fi/jasenpalvelut/ammattillinen-kehittyminen/sairaanhoitajan-eettiset-ohjeet/>
- Savon Vammaisasuntosäätiö 2016. IMO-ohjeistus. Tuloste on tekijöiden hallussa.
- Savon Vammaisasuntosäätiö 2017a. Puijonsarven palvelukodin toimintasuunnitelma. Tuloste on tekijöiden hallussa.
- Savon Vammaisasuntosäätiö 2017b. Toimintasuunnitelma 2017-2019. Tuloste on tekijöiden hallussa
- Savon Vammaisasuntosäätiö 2017c. Päivätoiminnan prosessikuvaus. Tuloste on tekijöiden hallussa.
- Sosiaalihuoltolaki 1301/2014. Viitattu 12.3.2017. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141301>.
- Sosiaalinen vuorovaikutus ja ryhmän toiminta i.a. Viitattu 19.3.2017. http://kirja.psykologia.verkkopolku.com/file.php?a=kirja.psykologia&f=28042006_luku3.pdf.
- Somera, Jukka-Pekka & Tainala, Päivi 2015. Päiväaikaista toimintaa kehittämässä. Lah-tiset-ryhmän perustaminen nuorten kehitysvammaisten toiveiden pohjalta. Lahden ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveystieteiden johtaminen ja kehittäminen. Opinnäytetyö (YAMK).
- Suomen YK-liitto 2015. YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista ja so-pimuksen valinnainen pöytäkirja. Viitattu 15.4.2015. http://www.ykliitto.fi/sites/ykliitto.fi/files/vammaisten_oikeudet_2016_net.pdf.
- Talentia 2017. Arki, arvot ja etiikka. Sosiaalialan ammattieettiset ohjeet. Viitattu 16.4.2017. <http://talentia.e-julkaisu.com/2017/eettiset-ohjeet/>
- Terveydenhuoltolaki 1326/2010. Viitattu 26.2.2017. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101326>.
- Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 7.12.2015a. Viitattu 19.3.2017. <https://www.thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/hyvinvointi>.
- Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 17.12.2015b. Vammaispalvelujen käsikirja. Viitattu 19.3.2017. <https://www.thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/itsenaisen-elaman-tuki/paivatoiminta>.
- Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 14.12.2016c. Hyvinvointi ja terveyserot. Osallisuus. Viitattu 26.2.2017. <https://www.thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/hyvinvointi/osallisuus>.

- Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos i.a.d. Vammaispalvelujen käsikirja. Viitattu 9.11.2016. <https://www.thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/itsenaisen-elaman-tuki/paivatoiminta#tyotoiminta>.
- Terveyskirjasto 2016. Kustannusosakeyhtiö Duodecim. Viitattu 19.3.2017. http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=onn0010.
- Tomperi, Johanna 2012. Sosiaalinen hyvinvointi ja kunta hyvinvoinnin tukijana. Kemi terveeksi 2015 -kuntalaiskyselyn tuloksia sosiaalisen hyvinvoinnin näkökulmasta. Kemi Terveeksi 2015 tutkimus- ja kehittämishanke. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelmaa. Opinnäytetyö.
- Valtiokonttori 2009. Nyt puhutaan eettisestä johtamisesta. Rehti ja reilu pomo. Kaikuviesti. Valtiokonttorin lehti työhyvinvoinnista ja riskienhallinnasta. No 2/2009 4-6.
- Vilka, Hanna & Airaksinen, Tiina 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014. Viitattu 12.3.2017. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141325>.

LIITE 1. Päiväaikaisen toiminnan toimintamalli

KUVIO 1. Puijonsarven toimintakeskuksen vuosikello 2017

PÄIVÄAIKAISEN TOIMINNAN IDEA/TEEMAPANKKI

- ULKOILU & LIIKUNTA (PALOAHON LIIKUNTASALI)
- SIIVOUKSET
- PIHATYÖT
- KAUNEUDENHOITO
- LEHDEN LUKU & KUULUMISET
- ELOKUVAT
- LEVYRAATI & KARAOKE
- NÄYTTELYT
- KIRJAKAHVILA
- LUONTOTEEMAPAJAT/TUOKIOT
- RAVITSEMUS/TERVEYS/SOSIAALISET SUHTEET
- ENSIAPU
- RUOKAPIIRIT ERI TEEMOILLA
- LUKUPIIRI
- NÄYTELMÄT
- OPPILAITOSYHTEISTYÖ
- KÄDENTÄIDOT
- LEIVONTA
- AISTITUOKIOT/”AISTIHUONE”
- MEDIAPAJA
- RETKET

PÄIVÄAIKAISEN TOIMINNAN SISÄLLÖT				
MA	TI	KE	TO	PE
ARJEN TAITOJEN OHJAUS & HARJOITTELU	ARJEN TAITOJEN OHJAUS & HARJOITTELU	TEEMAN MUKAINEN/AJANKOHTAINEN TOIMINTA (MIESTEN RYHMÄ)	LIIKUNTA & FYYSISEN TOIMINTAKYVYN YLLÄPITÄMINEN	TEEMAN MUKAINEN/AJANKOHTAINEN TOIMINTA (NAISTEN RYHMÄ)
SIIVOUS, ASIOINTI, KIINTEISTÖHOITO & PIHATYÖT	LEIPOMINEN, KEITTIÖTYÖT	TAPAHTUMAT/ VUOSIKELLOSTA NOUSEVAT TEEMAT, HYVINVOINTI/TERVEYS/ RAVITSEMUS, SOSIAALISET SUHTEET, PUUTYÖT, KIINTEISTÖHOITO & PIHATYÖT	ULKOILU, KEILAUS, RENTOUTUS, LIIKUNTASALI, TOIMINNALLISET PELIT, ASENTOHOITO/ SEISOMINEN	TAPAHTUMAT/ VUOSIKELLOSTA NOUSEVAT TEEMAT, HYVINVOINTI/TERVEYS/ RAVITSEMUS/ KAUNEUDENHOITO, SOSIAALISET SUHTEET
	YLÄTALON PT: KULTTUURIPAINOTTAINEN LUOVATOIMINTA + TEEMAN MUKAINEN/AJANKOHTAINEN TOIMINTA		YLÄTALON PT: KULTTUURIPAINOTTAINEN LUOVATOIMINTA + TEEMAN MUKAINEN/AJANKOHTAINEN TOIMINTA	10-13 RAMIN RYHMÄ, SÄNISSÄ
	MUSIIKKI, KUVATAIDE, VALOKUVAT, HYVINVOINTI/TERVEYS/ KAUNEUDENHOITO		ELOKUVAT, LUKUHETKI, MUISTOT, AISTITUOKIOT, HYVINVOINTI/TERVEYS/ KAUNEUDENHOITO	
	BÄNDIKERHO SÄNI TK		13.30-15 VIIKKOPALAVERI	12-13.30 TANSSIRYHMÄ PUSALLA / SUUNNITTELU

TAULUKKO 1. Päiväaikaisen toiminnan sisällöt

PÄIVÄAIKAINEN TOIMINTA/PUIJONSARVEN TOIMINTAKESKUS				
MA	TI	KE	TO	PE
9.30-11.30 4 hlöä Puijonsarvesta ja 1 hlö Louhumäestä	9.30-11.30 6 hlöä Puijonsarvesta	9.30-11.30 5 hlöä Puijonsarvesta (miesten ryhmä) +1 hlö palvelukokin keittiössä	9.00-11.00 6 hlöä Puijonsarvesta	9.30-11.30 6 hlöä Puijonsarvesta (naisten ryhmä)
12.15-14.15 5 hlöä Puijonsarvesta + 1 Puijonsarven hlö palvelukodin keittiössä	12.15-14.15 3 hlöä Puijonsarvesta ja 2 hlöä Särkiniemestä	12.15- 2 hlöä Puijonsarvesta + 1 hlö palvelukodin keittiössä	11-13.30 (RUOKAILU) 3 hlöä Puijonsarvesta ja 2 hlöä Särkiniemestä	10-13 RAMIN RYHMÄ, SÄNISSÄ (Ruokailu siellä) 3 hlöä Puijonsarvesta
	BÄNDIKERHO SÄNISSÄ 2 hlöä Puijonsarvesta	13-14.30 2 hlöä Puijonsarvesta, 1 hlö Louhumäestä ja 2 hlöä Särkiniemestä	13.30-15 VIIKKOPALAVERI	12-13.30 TANSSIRYHMÄ PUSALLA
	9.30-11.30 YLÄTALON PT (1 KAMMARISSA)		9-11 YLÄTALON PT (3 KAMMARISSA)	
	6 hlöä Puijonsarvesta		5 hlöä Puijonsarvesta	
KULJETUKSET: Louhumäestä Palilla	KULJETUKSET: Särkiniemestä Savas-autolla	KULJETUKSET: Louhumäestä ja Särkiniemestä Savas-autolla	KULJETUKSET: Tulo Särkiniemestä Savas-autolla ja paluu Palilla	KULJETUKSET: Savas-autolla

TAULUKKO 2. Ryhmäjako

VIKKOSUUNNITELMA				
MA	TI	KE	TO	PE
				10-13 SÄNI TK (RAMIN RYHMÄ)
9.30-11.30 ARJEN TAITOJEN OHJAUS & HARJOITTELU	RUOKAILU KLO. 11	RUOKAILU KLO. 11.30	RUOKAILU KLO. 11(ALATALOLLA)	RUOKAILU SÄNISSÄ
RUOKAILU KLO. 11.30		12.15-14.30 TEEMAN MUKAINEN/AJANKO HTAINEN TOIMINTA	11-13.30 LIIKUNTA & FYYSISEN TOIMINTAKYVYN YLLÄPITÄMINEN	
				KULJETUS: SAVAS- AUTOLLA
OMAT TOIVEET:				
TAVOITTEET:				
TOIMENPITEET:				
VIIMEISIN ARVIOINTI:				

TAULUKKO 3. Henkilökohtainen viikkosuunnitelma

1. KAMMARIN VIIKKO (KOTONA)				
MA	TI	KE	TO	PE
AAMUPÄIVÄ: 5 henkilöä	9.30-11.30 PT:N OHJAUS 1. KAMMARISSA + 1 henkilö kotona	AAMUPÄIVÄ: 5 henkilöä	AAMUPÄIVÄ: 5 henkilöä	AAMUPÄIVÄ: 3 henkilöä
ILTAPÄIVÄ: 4 henkilöä	ILTAPÄIVÄ: 5 henkilöä	ILTAPÄIVÄ: 5 henkilöä	13.30-15 HENKILÖSTÖN VIIKKOPALAVERI	ILTAPÄIVÄ: TANSSIRYHMÄ Puijonsarvessa
2. KAMMARIN VIIKKO (KOTONA)				
MA	TI	KE	TO	PE
AAMUPÄIVÄ: 5 henkilöä	AAMUPÄIVÄ: 3 henkilöä	AAMUPÄIVÄ: 4 henkilöä	AAMUPÄIVÄ: 4 henkilöä	AAMUPÄIVÄ: 3 henkilöä
ILTAPÄIVÄ: 3 henkilöä	ILTAPÄIVÄ: 4 henkilöä	ILTAPÄIVÄ: 4 henkilöä	13.30-15 HENKILÖSTÖN VIIKKOPALAVERI	ILTAPÄIVÄ: TANSSIRYHMÄ Puijonsarvessa
3. KAMMARIN VIIKKO (KOTONA)				
MA	TI	KE	TO	PE
AAMUPÄIVÄ: 5 henkilöä	AAMUPÄIVÄ: 4 henkilöä	AAMUPÄIVÄ: 3 henkilöä	9.30-11 PT:N OHJAUS 3. KAMMARISSA	AAMUPÄIVÄ: TIINA, TAPIO, HARRI, JARI
ILTAPÄIVÄ: 4 henkilöä	ILTAPÄIVÄ: 5 henkilöä	ILTAPÄIVÄ: 5 henkilöä	13.30-15 HENKILÖSTÖN VIIKKOPALAVERI	ILTAPÄIVÄ: TANSSIRYHMÄ Puijonsarvessa
ALATALON VIIKKO (KOTONA)				
MA	TI	KE	TO	PE
AAMUPÄIVÄ: 4 henkilöä	AAMUPÄIVÄ: 7 henkilöä	AAMUPÄIVÄ: 6 henkilöä	AAMUPÄIVÄ: 5 henkilöä	AAMUPÄIVÄ: 4 henkilöä
ILTAPÄIVÄ: 6 henkilöä	ILTAPÄIVÄ: 4 henkilöä	ILTAPÄIVÄ: 7 henkilöä	ILTAPÄIVÄ: 6 henkilöä	ILTAPÄIVÄ: 8 henkilöä
			13.30-15 HENKILÖSTÖN VIIKKOPALAVERI	

TAULUKKO 4. Asiakkaiden kotipäivät

RUOKAILUT				
MA	TI	KE	TO	PE
11.00 (11.15) 18 henkilöä	11.00 6 henkilöä	11.00 12 henkilöä	11.00 20 henkilöä	11.00 13 henkilöä
11.30 4 henkilöä	11.30 16 henkilöä	11.30 11 henkilöä	11.00 ALATALOLLA RUOKAILU 6 henkilöä	11.30 (SYÖNTI ALATALOLLA?) 6 henkilöä

TAULUKKO 5. Ruokailut